

Leto XXI.

Številka 5. in 6.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“

1905.

VSEBINA.

1. *Fr. Pernuš*: Se je li izvršba na že plačano, a knjižno še bremenečo hipotekarno terjatev spremenila vsled določbe §-a 308 izvš. reda? (Konec) 113
2. Iz pravosodne pakse. Civilno pravo.
 - a) Kedar je pravno opravilo enotno, postane nično in neveljavno, če se izkaže, da le eden sopogodnikov ni bil sposoben za dotično opravilo; tudi sopogodnik ima pravice iz §-ov 877 in 1435 o. d. z. — Dokazovanje slaboumnosti. — Povračilo prenosnine? — Zahteva ugotovitve po §-u 228 c. pr. r. ni, če gre za ugotovitev kakor del tožbene zahteve 119
 - b) Dogovor, da je pivo izključno le od kake določene pivovarne jemati gotovo dobo, ter določitev konvencionalne globe za slučaj, ako se greši proti temu dogovoru, nikakor ne nasprotujeta splošnim нравstvenim zakonom ter nista po §-u 878 obč. drž. zak. niti nedopustna, niti pravno neveljavna 139
 - c) Izvrševanje poljske služnosti se sme utesniti, tudi ako bi gospodujoče zemljišče bilo vsled tega prisiljeno k neznatnim premembam na svojem ozemlju (§ 484 o. d. z.). K uporabi §-a 503 št. 2 c. pr. r. 150
 - d) Motenje posesti: Odgovornost gospodarjeva za dejanja družinskih članov, storjena v gospodarstvu toda proti njegovi prepovedi 151
 - e) Več zahtevkov, ki ne stoje v dejanski, niti v pravni zvezi in posamezno vsote 1000 K ne presegajo, — ni moči z eno tožbo uveljavljati pred sodnim dvorom prve stopnje (§ 227 civ. prav. reda). 154
 - f) Ali je stranska udeležba mogoča pri sprejemanju dokazov v zavarovanje pred začetkom pravde? Predlagatelj takega dokazovanja ni dolžan povrniti stroškov »stranskemu udeležencu« (§ 388 c. pr. r.) 157

Slovenski Pravniki.

Leto XXI.

V Ljubljani, 15. junija 1905.

Štev. 5. in 6.

Se je li izvršba na že plačano, a knjižno še bremenečo hipotekarno terjatev spremenila vsled določbe §-a 308 izvrš. reda?

Spisal Fr. Pernuš.

(Konec.)

V literaturi se je kmalu pojavilo vprašanje, če se ni popisani pravni položaj spremenil vsled uvedbe novega izvršilnega reda, ki obsega natančnejše in podrobnejše določbe o izvršbi na terjatve. Z razpravo, izišlo v Gellerjevem »Centralblattu«, drugi zvezek za l. 1901, skuša dr. Weisskopf temeljem določil izvršilnega reda dokazati, da izvršba na že plačano, pa še bremenečo hipotekarno terjatev ni dopustna. Dr. Weisskopf se pri tem sklicuje na to, da zahteva veljajoči izvršilni zakon za izvršbo na hipotekarne terjatve v §-u 320 prvič rubež terjatve, drugič pridobitev nadzastavne pravice; prepoved plačila da pa ne more imeti učinka, ker je terjatev že bila poplačana. Zahtevajoči upnik da ni pridobil tudi nikake nadzastavne pravice; kajti pravica do potega, katero pridobi zahtevajoči upnik na podlagi preodkaza v poteg in ki je le »eine vorgeschrittene Phase des Pfandrechtes, in welcher die Befugnisse, die im Pfandrechte latent vorhanden sind, zur Aktivität gebracht werden,« koje temelj je torej zastavna pravica, nima vsled določil §-ov 322 in 308 izvrš. reda nikakega učinka zoper hipotekarnega dolžnika, kojega dolg je že ugasnil. Radi te relacije med pravico do potega in zastavno pravico, ter iz okolnosti, da ne ravna upnik, izvajajoč pravico do potega, kakor »in rem suam« pooblaščenec zavezanca, temveč da izvršuje le svojo lastno pravico, sklepa dr. Weisskopf, da je neveljavna nadzastavna pravica, ker je neveljavna pravica do potega, ki je prvi podlaga. Dr. Weisskopf izvaja iz zaključka, da je eksekutivna nadzastavna pravica neveljavna radi ugovora, da

je hipotekarna terjatev že plačana, nadalje, da je prenos zastavne pravice, izvršivši se temeljem preodkaza mesto plačila, neveljaven. To dedukcijo utemeljuje s tem, da se izvrši ne le preodkaz v poteg, nego tudi preodkaz mesto plačila glasom §-a 303 izvr. r. le po meri zastavne pravice, pridobljene za zahtevajočega upnika, in da je preodkaz mesto plačila »bloss die Verwertungs- und Ausübungsform des Afterpfandrechtes«, »nicht wie die vertragsmässige Cession ein primärer Rechtserwerb;« ker je torej neveljavna nadzastavna pravica, tvoreča temelj preodkazu mesto plačila, zato je da mora biti neveljaven tudi preodkaz mesto plačila.

Dr. Weisskopf skuša, kakor je razvidno, dokazati neveljavnost nadzastavne, izvršilnim potom pridobljene pravice na »indebite« bremenečo hipotekarno terjatev le za preodkaz v poteg iz naznačenih izvršilnopравnih določil. Glede preodkaza mesto plačila ne izvaja neveljavnosti nadzastavne pravice posebej iz določil izvršilnega reda, marveč postavlja trditev, da je nadzastavna pravica neveljavna, ne da bi jo posebej dokazoval, za premiso, ter sklepa neveljavnost prenosa zastavne pravice, izvršivšega se temeljem te navidezne nadzastavne pravice.

Tej argumentaciji ter iz nje izvajanim zaključkom pa ne moremo nikakor pritrditi.

Kar se tiče najpreje trditve, da ne more imeti prepoved plačila, izdana hipotekarnemu dolžniku, nikakih učinkov, ker je dolg že poplačan, moramo poudarjati, da je imeti ravno vsled publicitetnega principa že ugaslo terjatev za zahtevajočega upnika še za pravno obstoječo; kajti izvršilni red ni nikakor spremenil dosedaj veljavnega materialnega prava. Dalje pa je treba opomniti, da je težišče oprave eksekucije pri izvršilu na hipotekarne terjatve v aktu vknjižbe nadzastavne pravice in da ima prepoved plačila, ki se izda, le namen, obvestiti hipotekarnega dolžnika, da je zahtevajoči upnik zadobil na zarubljeni terjatvi nadzastavno pravico, da pa je ta nadzastavna pravica pridobljena že v trenutku vpisa v javno knjigo; kajti za vrstni red te nadzastavne pravice je merodajen čas, ko se vloži izvršilni predlog, oziroma če ni dovoljujoče sodišče zaeno knjižno sodišče, čas, ko dospe prošnja za izvedbo vpisa k zemljiškoknjižnemu sodišču, ne glede na to, če je prepoved plačila, katero je sicer

v vsakem slučaju izdati in dostaviti hipotekarnemu dolžniku in zavezancu, ob tem času hipotekarnemu dolžniku že vročena ali ne.

Ta, izvršbo uvajajoči čin zadene neposredno le zastavno pravico, ki se v varnost terjatve drži zemljišča. Na tej zastavni pravici dobi zahtevajoči upnik povsem novo pravico, ki je docela različna od prve in katere ne ovirajo hibe, držeče se prve, ne da bi bile razvidne iz javne knjige ali da bi bile postale pridobitelju sicer znane. Posredno pa zadene ta uvodni čin tudi terjatev, za katero je osnovana zastavna pravica, ker se z ene strani omeji pravica upnika, terjatev izterjati, z druge strani pa pravica dolžnika, pravnoveljavno svojemu upniku plačati toliko, da more vršiti to svojo pravico le v sporazumljenju in s sodelovanjem nadzastavnega upnika.

Z vknjižbo nadzastavne pravice je odtegnena torej terjatev poljubni dispoziciji upnika in s tem je vse potrebno ukrenjeno, da se terjatev ohrani za zahtevajočega upnika.

Temeljem vknjižene zastavne pravice se preodkazuje potem zarubljena terjatev v svrhu vnovčenja zahtevajočemu upniku bodisi v poteg, bodisi namesto plačila.

Preodkaz v poteg pooblašča zahtevajočega upnika, da izterja terjatev svojega zavezanca zoper hipotekarnega dolžnika imenom zavezanca. Preodkaz v poteg je torej prenos zavezancu pristojajočih upniških pravic na zahtevajočega upnika. Glasom jasnega zakonovega določila uveljavlja zahtevajoči upnik te v §-u 308 izvrš. r. določneje označene pravice imenom zavezanca, toda v svojo lastno korist, vsled česar se tak zahtevajoči upnik povsem opravičeno primerja s prokuratorjem »in rem suam.«

Dr. Weisskopf oporeka, sklicujé se na določbo §-a 310, *al.* 1 izvrš. r., vsled katere je zahtevajoči upnik obvezan naznaniti zavezancu spor, da bi bilo stališče zahtevajočega upnika le stališče vedno le prokuratorja »in rem suam«; kajti v naznanitev spora »weil sie zwei Parteien (Haupt- und Nebenpartei) schaffe,« obvezan je »der Rechtsnehmer, nie der mit seinem Machtgeber identische Bevollmächtigte.« Priznati je sicer, da ni stališče zahtevajočega upnika popolnoma enako s stališčem prokuratorja »in rem suam«, ker ne sme vsled odločbe §-a 310, odst. 3 izvr. r. poljubno odlašati izterjavanja preodkazane terjatve, kar pač sme storiti pravi

prokurator »in rem suam«. Vendar pa moramo z ozirom na jasno določbo §-a 308, odst. 1 izvrš. r. in z ozirom na določbo odst. 2 istega določila, glasom koje se ugovori, izvirajoči iz pravnega razmerja med zahtevajočim upnikom in dolžnikovim dolžnikom napram prvemu ne morejo uspešno uveljavljati, zanikati, da izvršuje zahtevajoči upnik, ko iztožuje preodkazano terjatev, »nicht nur das Recht, das er namens des Verpflichteten geltend macht, sondern auch sein eigenes Pfandreht.« Temu bi mogli le tedaj pritrditi, če bi uvideli izvrševanje zastavne pravice v tem, da izvaja zahtevajoči upnik svojo legitimacijo za tožbo iz preodkaza v poteg, izvršivšega se temeljem pridobljene nadzastavne pravice. Vsekakor je pravica do potega učinek, posledica nadzastavne pravice; med obema obstoji brezdvomno neka relacija, toda to razmerje nikakor ni takšno, da bi bilo dopustno sklepati iz neveljavnosti pravice do potega, nastopivše radi ugovora hipotekarnega dolžnika, da je terjatev že plačana, na neveljavnost nadzastavne pravice, tvoreče podlago pravici do potega. Kajti to, da more hipotekarni dolžnik ugovarjati zahtevajočemu upniku, ki iztožuje v poteg mu preodkazano terjatev, z uspehom ugasnitev te terjatve, je le neizogibna konsekvence zakonovega določila §-a 308 izvrš. r., da izterjuje zahtevajoči upnik v poteg mu preodkazano terjatev v imenu zavezanca; ker torej postopa vsled izrecnega zakonovega določila kakor zastopnik zavezanca, dajo se napram njemu uveljavljati po splošnih pravnih načelih vsi ugovori, ki so utemeljeni zoper zastopanega. Sicer ne temelji to zastopniško razmerje na prostovoljnem dogovoru med zahtevajočim upnikom in zavezancem, temveč se opira na zakon; kakor v mnogih drugih slučajih, dopolnjuje zakon voljo zavezanca. Ker temu zastopniškemu razmerju ni podlaga dogovor med zavezancem in zahtevajočim upnikom, temveč nadomešča voljo prvega sodni preodkazni sklep, zatorej je umljivo, zakaj da nalaga § 310, odst. 1 izvrš. r. zahtevajočemu upniku dolžnost, da naznani zavezancu spor; kajti zavezanec bi sicer niti ne zvedel, da se njegova terjatev iztožuje. Zahtevajoči upnik, kateremu se je terjatev v poteg preodkazala, pa uveljavlja vzlic obvezi, da mora naznaniti spor, na podlagi preodkaza zavezancu pristoječo terjatev imenom zavezanca, čeprav za svoj račun. Ker je torej pravno razmerje med onim, ki je v naznanitev spora obvezan,

in onim, kateremu se naj naznani, popolno različno od pravnega razmerja, vladajočega med temi osebami v normalnih slučajih naznanitve spora, zatorej ni dopustno, iz pojma naznanitve spora izvajati sklep, da izvršuje zahtevajoči upnik, ko iztožuje preodkazano terjatev, zaeno svojo nadzastavno pravico, če se ne smatra že za izvrševanje nadzastavne pravice okolnost, da izvaja zahtevajoči upnik legitimacijo za tožbo iz preodkaza v poteg, ki se opira na nadzastavno pravico. S tožbo nastopajoči preodkazni upnik uveljavlja vsled pooblastitve sodišča, dane mu s preodkazom v poteg, le pravico zavezanca zoper hipotekarnega dolžnika po meri pravnega razmerja, obstoječega med tema dvema. Če je torej pravica zavezanca ugasnila, je povsem naravno, da učinkuje ugasnitev pravice tudi napram zahtevajočemu upniku, ki nastopa s tožbo v imenu zavezanca. Nedopustna pa se nam zdi dra. Weisskopfa konkluzija, ki izvaja iz brezuspešnosti iztoževanja hipotekarne, v poteg predkazane terjatve sklep, da ne obstoji temelj preodkaza — nadzastavna pravica. Kajti iz tega dejstva le izhaja, da zahtevajoči upnik tem potom ne pride do plačila; ta smoter pa lahko doseže na drug način. Po §-u 311 izvrš. r. se zahtevajoči upnik lahko odpove pravicam, pridobljenim po preodkazu v poteg, ne da bi vsled tega izgubil svojo izvršljivo terjatev ali zanjo osnovano nadzastavno pravico; na to zakonovo določilo se moremo sklicevati za nadaljni dokaz, da ni takšne relacije med nadzastavno pravico in med pravico do potega, kakršno zatrjuje dr. Weisskopf. Če bi namreč bilo tako razmerje, morala bi očitvidno odpoved zahtevajočega upnika, s katero se odreče pravicam iz preodkaza v poteg, imeti kak vpliv na nadzastavno pravico, osnovano za hipotekarno terjatev; toda zakon določa v §-u 311 izrecno nasprotno, ker veleva, da ostani nadzastavna pravica nespremenjena v veljavi, akoprav se je zahtevajoči upnik odpovedal pravici do potega.

Iz dosedaj navedenega izhaja, da zahtevajoči upnik potom preodkaza v poteg sicer ne doseže zaželenega smotra — plačila terjatve — če je hipotekarna terjatev, ki se nahaja v izvršilu, že ugasnila, da pa je brezuspešnost iztoževanja v poteg preodkazane hipotekarne terjatve nerelevantna za obstoj nadzastavne, na njej osnovane pravice, da marveč slednja nima s pravico do potega iste usode in da obstaja še dalje vzlic brezuspešnemu

uveljavljanju preodkazane terjatve po meri nje (nadzastavne pravice) obstoja za časa vknjižbe.

Po docela drugačnem potu hoče dr. Weisskopf dokazati, da že po določenih izvršilnega reda o preodkazu mesto plačila izvršba na »indebite« bremenečo hipotekarno terjatev ni dopustna. Dočim namreč izvaja pri preodkazu v poteg že iz določb eksekucijskega reda o tem pravnem institutu sklep, da nadzastavna pravica, pridobljena na »indebite« bremeneči hipotekarni terjatvi ni veljavna, postavlja tukaj trditev, da nadzastavna pravica ni veljavna, ne da bi to trditev posebej izvajal, za premiso ter iz te premise sklepa, da je neveljaven preodkaz mesto plačila temelječ na neveljavni nadzastavni pravici. Temu nazoru ne moremo pritrditi. Sicer smo popolnoma dr. Weisskopfovega mnenja, da je nazor Ehrenzweigov, po katerem je izvršilno na »indebite« bremeneči hipotekarni terjatvi osnovana nadzastavna pravica neveljavna, vzlic temu pa naj je preodkaz mesto plačila, ki se izvrši na podlagi te neveljavne nadzastavne pravice, vendar povsem veljaven — s tega stališča neopravičen in to radi tega, ker preodkaz mesto plačila ni primerna pridobitev pravice kakor pogodbeni cesija, marveč le oblika vnovčenja in izvrševanja nadzastavne pravice. To izhaja posebno jasno iz norme §-a 303 izvrš. r., po kateri je preodkazati zarubljeno terjatev zahtevajočemu upniku le po meri nadzastavne, na njej osnovane pravice. Zgoraj označenega mnenja dra. Weisskopfa pa zato ne odobravamo, ker tukaj ne izvaja neveljavnosti eksekutivne nadzastavne pravice na že plačani, pa še zavarovani hipotekarni terjatvi posebej iz določb izvršilnega reda glede preodkaza mesto plačila, ampak opira svoje dedukcije na trditev, da je nadzastavna pravica neveljavna, katere trditve utemeljenost je, kakor zgoraj navedeno, skušal izvesti iz določb izvršilnega reda o preodkazu v poteg. Ker pa smo že zgoraj obrazložili, da ta trditev v izvršilnopravnih določbah o preodkazu v poteg ni utemeljena in ker se nazor, da izvršba na »indebite« bremenečo hipotekarno terjatev ni dopustna, dalje tudi z določbami materialnega prava ne strinja, zatorej ne more biti sklep dra. Weisskopfa, izveden iz neprave premise, resničen.

Določbe izvršilnega reda o izvršbi na terjatve torej nikakor ne podpirajo mnenja, da izvršba na »indebite« bremenečo hipotekarno terjatev ni dopustna. Določba §-a 308 izvr. r. je vsekakor

omejila možnost vnovčenja že plačane, pa še bremeneče hipotekarne terjatve v toliko, da preodkaz v poteg zahtevajočemu upniku radi ugovora, da je zarubljena terjatev že plačana, ne pomore do plačila, ker iztožuje po §-u 308 izvr. r. zahtevajoči upnik hipotekarno terjatev imenom zavezanca. Ker pa se more glasom §-a 311 izvr. reda zahtevajoči upnik, odpovedati pravicam, pridobljenim s preodkazom v poteg brez vsake škode za svojo nadzastavno pravico in ker si more nato dati preodkazati terjatev mesto plačila ali pa uvesti na njo prisilno upravo in ker pravni institut preodkaza v poteg občemu sodnemu redu ni bil znan, zatorej ne pomeni omejitev možnosti vnovčenja, izhajajoča iz §-a 308 izvrš. r. nikake modifikacije izvršila na že ugaslo, pa še bremenečo hipotekarno terjatev.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Kedar je pravno opravilo enotno, postane nično in neveljavno, če se izkaže, da le eden sopogodnikov ni bil sposoben za dotično opravilo; tudi sopogodnik ima pravice iz §-ov 877 in 1435 o. d. z. — Dokazovanje slaboumnosti. — Povračilo prenosnine? — Zahteva ugotovitve po §-u 228 c. pr. r. ni, če gre za ugotovitev kakor del tožbene zahteve.

C. kr. okrožno sodišče v Celju je v pravdi Marije P. za sebe in kakor varuhinje ned. Franca, Marije, Antona, Kristine in Urše P. ter Lukeža P. kot sovaruha imenovanih ned. otrok proti tožencu Antonu Z. zaradi pripoznanja neveljavnosti dveh kupnih pogodb i. t. d. na podlagi dne 22. junija 1903 z obema strankama opravljene ustne razprave razsodilo:

I. Ugotovi se, da sta kupna pogodba z dne 31. julija 1900, s katero je toženec prodal svoje zemljišče vl. šte. 64 k. o. Spodnji Dolič s premičninami vred zakoncema Ignacu in Mariji P. za 20.000 kron, in kupna pogodba z dne 21. maja 1901, s katero sta zakonca Ignac in Marija P. nazaj prodala isto zemljišče in premičnine tožencu za 16.000 kron, neveljavni.

II. Ugotovi se, da pristojate tožnikom proti tožencu naslednji terjatvi:

a) terjatev	K 4015·28
namreč znesek, kojega sta plačala zakonca Ignac in Marija P. tožencu iz neveljavne kupne pogodbe z dne 31. julija 1900 na račun kupnine 20.000 K;	
b) terjatev	» 59—
za kateri znesek sta zakonca Ignac in Marija P. tožencu, ko sta mu zemljišče nazaj prodala, več svinj prepodala, nego sta jih bila sprejela; toraj v skupnem znesku	» 4074·28
III. Ugotovi se, da pristojajo tožencu proti tožiteljem naslednje protiterjatve:	
a) protiterjatev	» 50—
povračilo za to, ker sta zakonca P. njive kupljenega zemljišča v slabejšem kulturnem stanju vrnila;	
b) protiterjatev	» 742—
povračilo za govejo živino, ki je manjkala, ko sta zakonca P. zemljišče nazaj prodala;	
c) protiterjatev	» 174·60
povračilo za les, kojega sta zakonca P. na kupljenem zemljišču posekala in dalje prodala;	
d) protiterjatev	» 16—
povračilo za štiri ovce, katerih zakonca P. tožencu nista nazaj dala;	
e) protiterjatev	» 11—
povračilo za 2 soda, ki sta ju zak. P. tož. zapravila;	
f) za odvzeto in dalje prodano nastel protiterjatev	» 3—
g) protiterjatev	» 1233·53
povračilo prenosnine, ki jo je moral toženec plačati za obe neveljavni kupni pogodbi;	
torej v skupnem znesku	» 2230·13
IV. Toženec mora plačati tožiteljem presežek v znesku	» 1844·15
5 ⁰ / ₀ zamudne obresti od 14. marca 1903, t. j. od vročitve tožbe naprej in sicer polovico Mariji P., drugo polovico pa v zapuščino po Ignacu P. — dalje polovico stroškov zastopstva, odmerjenih na K 469·10 v znesku	» 234·55
— vse to v 14 dneh proti izvršbi.	

V. Zahteva, da mora toženec tožnikom plačati tudi večji znesek K 1236·53 in 5% zamudne obresti od 25. junija 1902, se zavrne.

Dejanski stan.

S kupno pogodbo od dne 31. julija 1900 sta kupila zakonca Ignac in Marija P. odtoženca zemljišče vl. št. 64 k. o. Spodnji Dolič s pritiklino in premičnino vred za kupnino 20.000 K, a s kupno pogodbo dne 21. maja 1901 sta ista zakonca nazaj prodala isto zemljišče s pritiklino in premičnino tožencu za kupnino 1600 K.

Ignac P. je umrl dne 9. aprila 1902. Njegovi dediči so v sodbenem izreku imenovani nedel. otroci; vdova, sotožiteljica Marija P. je bila soprosetnica prikupljenega, oziroma nazaj prodanega zemljišča, imela je s pokojnim možem tudi dogovorjeno skupnost premoženja.

Tožniki poudarjajo, da ste bili obe kupni pogodbi neveljavni, in sicer zaradi tega, ker Ignac P. že pred prvo pogodbo (31. maja 1900) ni več bil pri zdravi pameti. To je sklepati iz naslednjih okolščin.

Mnogokrat — pravijo tožniki — je Ignac P. ponoči začel peti in klicati »kikeriki«; bil je vedno razburjen, videl je povsod sovražnike in nekega dne je šel v hosto in se s pasom na veji hotel obesiti, Terezija O. ga je pa rešila. Odstistihmal je vedno govoril, da se bo obesil, in govoril še druge zmešane reči. Enkrat si je ruval lase in grizel po svojih prstih, drugokrat pa je tekkel bos in v sami srajci in hlačah čez travnike. Žena ga je pripravila, da se je vrnil, on je pa pod slivo v roso pokleknil in klečaje grizel skorjo od slive. Razburilo ga je takrat, da je par volov baje za 50 gld. pod ceno prodal. Mnogokrat, ko je mirno sedel, ga je po celem životu treslo. Končno pa se je vzlic vsej pazljivosti dne 9. aprila 1902 vendar obesil s svojim lastnim pasom. Dalje pravijo tožniki, da je zahteval enkrat Ignac P. od Josipa P. »kočijo« in da mu je bahato pravil in kazal, kje si bo napravil velik jez, žago in gostilno.

Sotožnica Marija P. poudarja, da ste kupni pogodbi tudi glede njene osebe in sicer radi tega neveljavni, ker ona nikoli ni smela imeti lastne volje, temveč je morala vselej storiti le to, kar je njen mož zahteval, sicer ne bi bila varna svojega življenja in ker je bil mož vsled vsakega upora tako grozno razburjen, da se je vedno bilo bati za njegovo življenje.

Na račun kupnine — pravijo dalje tožniki — je toženec glasom svojega lastnega potrdila z dne 1. februarja 1901 sprejel znesek 3955 K 28 h; vrhtega sta plačala zakonca P. za toženca Heleni Zb. 60 K, skupaj torej 4015 K 28 v. Vrnila sta tožencu za tri glave goveje živine manj, nego sta prevzela, in se odračuni za te tri glave vrednost 440 K, ostane torej še 3575 K 28 h. Med časom, ko sta zakonca P. gospodarila, sta dala iznova napraviti precejšen del strehe na hiši, bučelnjak, nove jasli in gare v hlevu, nove okvire na oknih in novo stiskalnico, kar je vse stalo najmanjše 240 K, tako da znaša vsa terjatev 3815 K 28 h.

Na podlagi tega stvarnega položaja predlagajo tožniki v tožbi, naj se ugotovi, da sta obe omenjeni kupni pogodbi neveljavni, in toženca obsodi, da plača znesek 3815 K 28 h s 5⁰/₀ obrestmi od 1. julija 1901, in sicer polovico Mariji P., drugo polovico pa v zapuščino po Ignacu P. — Pri končni razpravi so tožniki tožbeno zahtevo skrčili na 3080⁶/₈ K in se bodo dotični zneski navedli pozneje. —

Toženec oporeka, da je bil Ignac P. ob času sklepanja pogodb slaboumen; toženec zanika vse v tožbi glede slaboumnosti Ignaca P.-a navedene okoliščine in ponuja po pričah protidokaz o tem, da je bil Ignac P., ko je bil sklenil obe pogodbi, pri zdravi pameti, in da je le, kadar je bil pijan, nekoliko razsajal. Toženec se tudi nikdar ni ponujal, da bi bil kupil posestvo nazaj, le zakonca Ignac in Marija P. sta ga prisilila, ker sta videla, da ne moreta dobiti denarja.

Ko je toženec posestvo nazaj kupil, je bilo posestvo veliko manj vredno. Bil je namreč le del posestva obdelan in še ta del prav redko, in imel je škode:

1. v dveh letih najmanj	K 1600—
2. dalje je manjkalo 8 glav goveje živine v vrednosti	» 1200—
3. posekala sta mu zakonca drevja za	» 200—
4. zapravila 4 svinje, vredne	» 80—
5. 4 ovce, vredne	» 40—
6. 2 soda, vredna	» 16—
7. plačal je desetek za prvo pogodbo	» 566—
8. in za drugo pogodbo	» 660—
skupaj	<u>K 4362—</u>

Vse to ugovarja toženec iz previdnosti kompensando in ponuja glede škode na zemlji in pri zgoraj navedeni živini dokaz po zvedencih.

Končno še ugovarja toženec, da se je napravila kupna pogodba v notarski pisarni in ni zapazil notar prav nič nenavadnega na osebi Ignaca P., drugače bi gotovo ne bil delal pogodbe. Sotožnica Marija P. nima pravice pogodeb izpodbijati, ker ona gotovo ni bila brezumna, in oporeka, da je ona morala povsod to storiti, kar je njen mož zahteval. Ignac P. ni bil stavljen pod kuratelo. Tožniki za popravila, v tožbi navedena ne morejo ničesar terjati, ker je bila kupčeva dolžnost, poslopja popraviti, kolikor je bilo potrebno, ker sta posestvo rabila, in ker tudi iz svojega nista ničesar dala, marveč jemala les iz posestva samega.

Toženec predlaga, naj se tožbena zahteva zavrne.

Zaslišale so se od obeh strank ponujane priče in je bil ta-le uspeh:

Priča dr. L. pravi, da je po njegovem mnenju Ignac P. že ob času prve pogodbe bil bolan na umu. P. se je čutil bogatega, hotel je nakupiti mnogo zemljišč, hotel je imeti toliko zemljišča kakor grof Thurn, in raditega so ga ljudje šaljivo imenovali grofa Thurna. V kritični dobi — med 31. julijem 1900 in 21. majem 1901 — je priča samo nekaterokrat občeval s P.-em, je govoril ž njim le malo besed, in pri tej priliki mu je P. pripovedoval o svojih kupčijah in o svoji premožnosti; pri tem je dobil (priča) vtis, da je P. na umu bolan. Ob nedeljah je večkrat videl, da so se ljudje norčevali s P.-em; dajali so mu cvetlice na klobuk in vse to je P. mirno gledal. Prej je bil P. štedljiv, je malokdaj obiskoval krčme in šele po nakupu Zb.-ega posestva je začel pijančevati. Dva meseca pred smrtjo ga je zopet videl; prišel je po zdravila. Takrat je bil že pozabljev, odljuden in takrat je priča svetoval njegovi ženi, naj ga spravi v norišnico. To, kar je na P.-u opazil — pravi priča — smatra za začetek takozvane paralize.

Priče¹⁾ Tereza O., Ignac J., Luka P., Marjeta P., Jožef P., Katarina P., Marija H. in Josip P. so več ali manj (eni to, drugi drugo okolnost) potrdile, da se je umrl P. že dve leti pred prvo

¹⁾ Da se ta sestavek nekoliko skrajša, so izpovedbe še dalje zaslišanih prič tukaj le splošno navedene. Op. priobč.

pogodbo hotel zaradi tega obesiti, ker je vole pod ceno prodal, da si je večkrat brez vzroka lase ruval in prste grizel in da ga je večkrat treslo, tako da ni mogel jesti, da si je deval cvetlice na klobuk, kupoval ure in verižice, da je brez potrebnih denarnih sredstev nakupoval zemljišča velike vrednosti, da mu je hipoma prišlo na misel, si nakupiti toliko zemljišča, kolikor ga ima grof Thurn, da se je ljudstvo ž njim norčevalo in da je končal s samomorom.

Toženčeve priče Ignac J., Janez J., Vincenc K., Franc Z., Jurij V. in Alojz K. so potrdile, da je bil umrl P. pred prvo kupčijo pameten in štedljiv, da je popolnoma pametno govoril in se veselil, da je posestvo dobil, da je začel po kupčiji pijančevati in je bil večkrat pijan ne go trezen, da takrat, ko je posestvo kupil, gotovo ni bil nor, da je potem, ker kupnine ni mogel plačati, naprosil eno izmed prič, naj bi toženca pregovorila, da vzame to posestvo nazaj, da, kar je napravil, je dobro napravil, da je pa veliko in različno govoril, kadar je bil pijan.

Dopustil se je dalje dokaz po sodni cenitvi toženčevega posestva vl. št. 64 k. o. Spodnji Dolič in cenilo se je zemljišče s premičninami vred, razen živine, katere množina in vrednost je bila ob cenitvi še sporna, — na 9969 K 87 h.

Na informativno izpraševanje je toženec izpovedal, da se s P.-em prej nikdar ni menil ali pogajal radi zemljišča, da se nista nič »pogajala« za posestvo, da je toženec cenil posestvo na 20.000 K, P. pa takoj to ceno obljubil in silil na to, da se takoj napravi pismena pogodba.

Marija P. je na informativno vprašanje izpovedala, da je bilo njeno in moževo zemljišče vl. št. 53 k. o. Spodnji Dolič s premičninami vred vredno 6000 K, da sta imela dolga samo 600 K, da sta se pa z nakupom toženčevega posestva tako zadolžila, da sta prišla ob vse premoženje.

Na podlagi tega dokaznega gradiva sta sodna zdravnik a o dušnem stanju Ignaca P. svoje mnenje soglasno tako izrekla, da je bil Ignac P. že za časa sklepanja prve pogodbe brez uma, da je bil blazen. V dokaz sta navedla: V prvi vrsti so odločilne opazke dr. L.-a, ki je P.-a spoznal za umobolnega; izpovedbe lajnikov ne pridejo v poštev. Prva prikazen bolezn i je bila ta, da je dve leti pred prvo pogodbo P.-a misel — da je par volov pod

ceno prodal — tako vznemirjala, da se je poskusil obesiti. Ta prikazen je ustrezala melanholičnemu stanju. Druga prikazen je bila ta, da ga je hipoma obhajala želja, nakupiti si veliko posestvo, da bi imel toliko zemljišča kakor grof Thurn, čeravno je videl, da nima potrebnega premoženja in svojega namena ne more izvršiti. To zopet ustreza veledomišljiji. Naslednja prikazen umobolnosti je ta, da se je P. nagloma spremenil, začel neizmerno piti in da je nastopila pri njem brezvoljnost in slabost, ki se je slednjič končala s samomorom. Takega stanja, oziroma take bolezni lajiki ne morejo lahko spoznati, ker ustreza to, kar dotična oseba dela, večinoma še pametnemu delovanju in se motenje uma omeja samo le na majhen krog misli.

Kar se tiče protiterjatev, je bil uspeh dokazovanja ta:

Dokazalo¹⁾ se je po pričah, oziroma po zvedencih, da umrli P. nekaj zemlje ni bil nasejal ter da je dotična škoda na zemljišču znašala 50 K; dalje sta se stranki zedinili, da je toženec goveje živine v vrednosti 742 K manj prejel, kakor je bil on prodal, da se je posekalo dreves v vrednosti 174 K 60 h in da je toženec dobil več, oziroma lepše svinje nazaj ter da znaša dotični razloček na vrednosti 59 K, da je nasprotno dobil manj oziroma manj vredne ovce nazaj, da znaša dotični razloček 16 K in da je končno pokojni P. tudi prodal 2 soda, vredna 11 K in nasteli za 3 K. — Dalje je toženec glasom potrdila c. kr. davčnega urada v Konjicah z dne 25. maja 1903, št. 1019 plačal prenosnino iz kupne pogodbe od 31. julija 1900 v znesku 639 K 93 h in zamudne opresti 20 K 06 h, dalje prenosnino iz kupne pogodbe od 21. maja 1901 v znesku 570 K 30 h in zamudne obresti 3 K 24 h, skupaj 1233 K 53 h. Te protiterjatve tožniki ne priznavajo ter pravijo, naj se toženec svoječasno sam za to briga, da mu erar povrne plačano prenosnino.

Nato so tožniki svoj tožbeni zahtevek skrčili tako-le:

Toženec je sprejel kupnine K 4015·28

Tožniki opustijo zahtevek 240 K za popravila,

ki so navedena v tožbi in pripoznajo:

Odnos K 4015·28

¹⁾ Tudi tukaj se posamezne izpovedbe niso navedle, ker bi bil drugače sestavek preobširen. Op. priobč.

	Prenos	K 4015:28
1. za škodo na zemljišču	K 50.—	
2. za govejo živino	» 742.—	
3. za posekani les	» 174:60	
4. za 4 ovce	» 16.—	
5. za dva soda	» 11.—	
	<u>skupaj</u>	<u>K 993:60</u>
po odbitku zneska	» 59.—	
za kateri znesek je toženec več svinj nazaj dobil	K 934:60	» 934:60
		<u>K 3080:68</u>

in 5% zamudne obresti od 25. junija 1902, kot dneva, ko je bil toženec zaslišan o ovadbi radi hudodelstva goljufije.

Toženec oporeka, da bi se obresti morale plačati od dne 25. junija 1902 in ponavlja, naj se ves zahtevk zavrne.

Razlogi.

Tožniki zahtevajo, da jim vrne toženec kupnino K 4015:28 katero sta mu zakonska Ignac in Marija P. za zemljišče vl. št. 64 k. o. Spodnji Dolič in za premičnine ki so se pri tem zemljišču nahajale, plačala, po odbitku njegovih protiterjatev po » 934:60 v ostanku K 3080:68 s. pr. in sicer radi tega, ker ima toženec to vsoto brez zakonitega naslova v rokah.

Tožniki poudarjajo namreč, da sta bili obe pogodbi, in sicer pogodba z dne 31. julija 1900, s katero sta zakonca P. omenjeno zemljišče od toženca kupila, in pogodba z dne 21. maja 1901, s katero sta to zemljišče tožencu nazaj prodala, neveljavni, ker Ignac P. za časa teh pogodeb ni bil pri pameti, Marija P. pa je bila po svojem možu prisiljena.

Kar se tiče Ignaca P., sta zvedenca soglasno izrekla, da je bil Ignac P. že za časa sklepanja prve pogodbe blazen.

Sodišče nima vzroka dvomiti o pravilnosti zvedenčevega mnenja. Povedbe zvedene priče zdravnika dr. L. in po drugih pričah dokazane okolščine, da se je P. že dve leti pred prvo pogodbo radi tega hotel obesiti, ker je mislil, da je voli pod ceno

prodal, da si je večkrat brez vzroka lase ruval in prste grizel, da je brez potrebnih denarnih sredstev nakupoval zemljišča velike vrednosti, da ni spoznal vrednosti kupljenih zemljišč (toženčevo posestvo je bilo za 8000 K, zemljišče vl. št. 90 k. o. Spodnji Dolič, katero zemljišče je P. kupil od Jerneja J.-a, je bilo za 560 K predrago), da je sklenil s tožencem pogubno pogodbo, ne da bi se bil, kar je posebno pri kmetih navadno, poprej dalje časa pogajal, da mu je hipoma prišlo na misel, si toliko zemljišča nakupiti, kolikor ga ima grof Thurn, dalje, da se je tudi ljudstvo ž njim norčevalo, ga imelo za grofa Thurna, in končno, da je končal s samomorom; vse to je tudi sodišče prepričalo, da Ignac P. za časa izpodbijanih pogodeb ni bil pri pravi pameti.

Res je sicer več prič povedalo, da niso ničesar opazili na P.-u, kar bi bilo kazalo, da isti ni pri pravi pameti; a tako dr. L., kakor sodna zdravnik, so izrekli, da lajiki take bolezni, posebno v prvi dobi, ne morejo spoznati. Izpovedbe teh prič torej ne morejo omajati prepričanja, da je bil P. ob kritičnem času dejansko na umu bolan. Glede Ignaca P. ste toraj bile obe pogodbi absolutno nični (§ 865 obč. drž. zak.). Da Ignac P. ni bil dejan pod kuratelo, je brez pomena, kajti tudi brez tega je moči dokazati, da dotična oseba ni bila prištevitva.

Marija P. sicer ni dokazala, da jo je njen mož k pogodbi prisilil, kajti v tem oziru ni mogla nobena priča ničesar povedati, in tudi ni ponudila Marija P. nobenega dokaza o tem, da se je toženec krivičnega dejanja P.-a udeležil ali o tem vedeti moral (§ 875 obč. drž. zak.), a vkljub temu se mora cela pogodba za neveljavno spoznati, ker je bil namen strank gotovo ta, da naj velja opravilo v celoti. Predmet (pogodbama) je bilo zemljišče z vsemi živimi in mrtvimi premičninami in očitvidno je bila volja pogodnikov prodati in pridobiti skupnost stvari, ne pa idealnih delov. Volja pogodnikov je bila skupna, nerazdelna, in ničnost pogodbe se torej razteza na vse udeležence, ker nastane pogodba le po soglasni volji vseh pogodnikov, Ignac P. pa svoje volje ni mogel veljavno izraziti.

Toženec se glede tožiteljice Marije P. tudi ne more sklicevati na določilo §-a 1432 končni odst. obč. drž. zak., ker se ta paragraf ne nanaša na plačila temeljem neveljavne pogodbe in ker po stvarnem položaju tudi ni moči domnevati nikake daritve od

strani Marije P., kajti P.-eva rodbina je vsled pogubne pogodbe celo obubožala.

Postaviti je torej vse v poprejšnji stan in vsak pogodnik mora dati nazaj, kar je dobil (§§-i 877, 1323, 1447 obč. drž. zak.).

Toženec ima v rokah, kar ni več sporno, kupnino K 4015:28 in večjo vrednost njemu vrnenih svinj » 59.—

skupaj torej K 4074:28

Njegove protiterjatve se pa določajo tako-le:

Škoda na njivah na » 50.—

Zvedenca sta namreč to škodo na toliko cenila in ker sta zvedenca svoje mnenje zadostno utemeljila, nima sodišče nobenega vzroka, da bi na tej številki kaj spremenilo.

Vrednost goveje živine, kolikor je iste manjkalo, sta stranki sporazumno določili na » 742.—

istotako vrednost štirih ovac na » 16.—

dveh sodov na » 11.—

nasteli na » 3.—

vrednost posekanega lesa se določa po izvedenčevi cenitvi na » 174:60

A tudi prenosnine v znesku po » 1233:53

morajo tožitelji tožencu vrniti in sicer temeljem nastopnih razlogov:

S to sodbo se je ugotovilo, da se med strankami ni sklenila nobena veljavna pogodba in praviloma torej tudi ni bilo plačati nobene pristojbine. Vprašati je tedaj: kdo je zakrivil, da se je sklenila neveljavna pogodba in da se je morala plačati pristojbina? Odgovor pa ne more biti drugačen, kakor tako, da je to zakrivila sotožnica Marija P. Toženec, preprost in jako neokreten kmet (vide dotično uradno opombo) ni mogel vedeti, da sklepa pogodbo z blaznim človekom, tudi dr. L. in sodna zdravnika so izrekli, da lajiki te umobolnost niso mogli lahko spoznati. Marija P., ki je z možem že od leta 1884 skupaj živela, je vedela, da mož ni bil pri pravi pameti. Ona je namreč v tožbi sama navedla in dokazovala mnoge okoliščine, po katerih bi se naj sklepalo, da mož ni bil pri pameti. Ako pa je Marija P. vse to vedela, je tudi bila njena dolžnost, opozoriti na to toženca, notarja in eventualno sodišče, tudi storiti potrebne korake, da bi se bil postavil mož pod kuratelo. Ničesar pa ni storila; marveč podpisala je obe

pogodbi. Ona je zakrivila, da se je sploh sklenila pogubna pogodba, ona bi bila sklepanje pogodbe čisto lahko preprečila, ako bi ne podpisala; njo zadene torej velika krivda in ona je po splošnih pravnih načelih (§§-i 1293, 1294, 1295 in 1447 obč. drž. zak.) odgovorna za škodo, ki jo je prizadjala tožencu. Potemtakem gre tožencu povračilo ne samo polovice plačane prenosnine (polovico bi tožniki morali, ker jamčijo za pristojbine solidarno, na vsak način povrniti (§ 896 obč. drž. zak.), temveč vsled tožnične krivde povračilo cele prenosnine. Ali in v kateri meri pristojba dedičem Ignaca P-a regresna pravica proti tožnici radi druge polovice prenosnine, tega v le-tej pravdi ni preiskovati. Prisoditi je tedaj bilo tožnikom presežek 1844 K 15 h.

Obresti smejo tožniki zahtevati samo le od tožbe. Zaslišanje toženca v teku poizvedeb radi goljufije sploh ne more veljati za sodni opomin. Obojestranske terjatve so bile sporne in jih je bilo ugotoviti deloma po sodnem ogledu, deloma po pričah in zvedencih. Odločilen je le dan, ko se je tožba dostavila.

Odločba o pravnih stroških temelji na določenih §§-ov 41 in 43 c. pr. r. Tožniki so zmagali z malo manj nego s polovico svojega tožbenega zahtevka. Pripoznala se je jim torej polovica stroškov pravnega zastopanja.

C. kr. nadsodišče v Gradcu je vsled priziva obeh strank po dovršeni prizivni razpravi tako-le razsodilo:

Prizivu obeh strank se ugotovi. Rzsodba I. instance se deloma potrdi, deloma spremeni in se tako-le razsodi:

I. Ugotovi se, da pristojba mladoletnim Francu, Mariji, Antonu, Kristini in Urši P. proti tožencu polovica sledečih terjatev:

a) terjatve K 4015·28
ker se je ta del kupnine tožencu plačal na podlagi kupne pogodbe od 31. julija 1900 in

b) terjatve » 59—
to je odškodnine za to, ker sta zakonca Ignac in Marija P. tožencu izročila več vredne svinje, kakor sta bila od njega prejela; toraj od skupnega zneska K 4974·28 polovica » 2037·14

II. Nasproti pa pristojba tožencu proti mladoletnim tožiteljem polovica sledečih terjatev:

a) zneska	K	50—
b) zneska	»	742—
c) zneska	»	174·60
d) zneska	»	16—
e) zneska	»	11.—
f) zneska	»	3—
torej od skupnega zneska	K	996·60
polovica	»	498·30

III. Toženec mora tedaj po odbitku teh zneskov od terjatve, ki pristojna mladoletnim Francu in Mariji, Antonu, Kristini in Urši P. v znesku K 2037·13 tedaj ostanek » 1538·84 in 5⁰/₁₀₀ obresti od 14. marca 1903, to je od tožbe naprej, plačati v zapuščino po Ignacu P. in imenovanim mladoletnim tožiteljem povrniti vse pravdne stroške I. inštanice razun kolkov in rabsodnine, ki se bode posebej odmerila, v znesku » 469·10 dalje stroške II. inštanice razun kolkov v znesku » 203·16 Tudi mora toženec povrniti c. kr. erarju predplačila za priče in zvedence » 158— in sicer vse to v 14 dneh, ako se hoče izogniti izvršbi.

IV. Tožbena zahteva, glaseča se:

»Ugotovi se, da sta kupna pogodba z dne 31. julija 1900, s katero je toženec svoje zemljišče prodal s preničninami vred zakonca Ignacu in Mariji P. za 20.000 K, in kupna pogodba z dne 21. maja 1901, s katero sta zakonca Ignac in Marija P. nazaj prodala isto posestvo s preničninami tožencu za 16.000 K, neveljavni«

se glede vseh tožnikov zavrne.

V. Zahteva Marije P., da bi naj toženec nji plačal od skrcenega zneska K 3080·68 polovico in 5⁰/₁₀₀ obresti od 25. junija 1902, se zavrne in mora Marija P. tožencu vrniti polovico njegovih stroškov I. inštanice razun rabsodnine, ki se bode posebej odmerila, tedaj K 304·69 in polovico stroškov II. inštanice v znesku K 117·27 v 14 dneh, ako se hoče izogniti izvršbi.

VI. Glede presežka se zahteva mladoletnih Franca, Marije, Antona in Urše P. zavrne.

VII. Tožnikov protiterjatev K 1233:53 ne obvelja.

Razlogi.¹⁾

Toženčev priziv je utemeljen v tem oziru, da je okrožno sodišče ugodilo zahtevi glede ugotovitve, da sta neveljavni kupni pogodbi od 31. julija 1900 in 21. maja 1901. Pogoj take zahteve v smislu § 228. c. pr. r. je pravni interes, da se dotična pravica ali pravno razmerje prav kmalu ugotovi. O takem interesu pa ne more biti več govora, kadar se obenem tudi v tožbi zahteva dajatev ali storitev, ki se opira na ravno isto ugotovitev; tukaj je zahteva glede ugotovitve nepotrebna. V tej pravdi zahtevajo pa tožniki poleg ugotovitve tudi še, da pride vse v prejšnji stan. V očigled tega torej zahteva glede ugotovitve ni utemeljena.

Ne glede na to procesualno napako ta zahteva tudi iz razlogov materialnega prava, vsaj v svoji splošni obliki, ni utemeljena.

Obe kupni pogodbi se tičeta posestva pod vlož. št. 64 d. o. Spodnji Dolič, katero sta zakonca Ignac in Marija P. od toženca kupila, pozneje pa spet njemu nazaj prodala; toženec je, kakor se to priznava, na podlagi druge pogodbe spet kot lastnik vpisan. Ravno zaradi tega zahtevajo tožniki, da mora vsaka stranka dati nazaj, kar je na podlagi teh dveh pogodb od druge stranke prejela. Ako tožniki vkljub temu zahtevajo, da se naj druga pogodba nepogojno in v svoji celoti za neveljavno izreče, bi se na ta način omajala pravna podlaga, na kateri temelji prepis lastninske pravice za toženca; tožniki torej smatrajo ta prepis v zemljiški knjigi za pravni čin, ki bi se smel od njihove strani izpodbijati (§-a 61., 62. z. z.), na ta način pa zaidejo spet v protislovje s pravnim naslovom, na katerem temelji zahteva glede plačila.

Tožnikov zahtevo glede ugotovitve je bilo torej zavriniti.

Neutemeljen pa je toženčev priziv, kolikor trdi, da je prva instanca krivo ocenila doprinešeni dokaz, posebno ker je smatrala za dokazano, da Ignac P. o priliki obeh kupnih pogodb ni bil pri zdravi pameti.

Ako toženec trdi, da zvedenca nista Ignaca P. videla in torej tudi baje nista mogla zanesljive sodbe izreči, je treba poudarjati,

¹⁾ Opomba: Dejanski stan se iz prej navedenega razloga izpušča.

da bi neposredno opazovanje duševno bolnega človeka bilo le del in morebiti manj odločilen del vseh onih podatkov, ki so zvedencem potrebni za njih izrek, da se torej lahko tudi to opazovanje nadomesti po drugih sredstvih. Takih sredstev je bilo pa v tem slučaju dovolj, posebno sta lahko našla zvedenca podlago svojemu izreku skoraj v vseh izpovedbah zaslišanih prič, kar se tiče časa pred kupno pogodbo in po tem. Ako so nekatere priče izpovedale le glede časa po prvi kupni pogodbi, še ne sledi iz tega, da je Ignac P. bil pred tem časom duševno zdrav, ker so druge priče tudi za čas pred prvo pogodbo potrdile take okolnosti, ki kažejo, da je bil umrl Ignac P. umobolen; vrhu tega je pa zdravnik dr. L. v času med obema pogodbama opazoval na Ignacu P. paralizo. Zvedenca sta imela vse izpovedbe in druge podatke pred seboj; onadva sta pri obravnavi pozvedovala po razlogih, ki bi bili primorali Ignaca P. k prvi in drugi pogodbi, ter sta sama povpraševala navzočni stranki glede podrobnosti pri sklepanju pogodeb. Ako sta zvedenca na podlagi vseh teh virov izrekla natančno utemeljeno mnenje, da Ignac P. v dotičnem času ni bil pri zdravi pameti, se ne more o istinitosti tega mnenja nikakor ne dvomiti, tem manj, ker temelji taisto posebno tudi na izpovedbi priče dra. L.

Nadsodišče se mora potemtakem tudi pridružiti nazoru okrožnega sodišča, da Ignac P. pri sklepanju obeh kupnih pogodeb ni bil več pri zdravi pameti, ter se torej v tem oziru sicer sklicuje na stvarne razloge prve instance.

Toženec se tudi pritožuje, ker prva instanca ni tožbene zahteve vsaj glede Marije P. zavrnila. Nezmožnost za sklepanje pogodeb je morebiti obstojala pri Ignacu P. in bi tedaj bila samo njemu na korist, oziroma njegovim naslednikom, mladoletnim tožiteljem, ne pa tudi pri obeh pogodbah soudeleženi Mariji P.

Nadsodišče se sicer pridružuje nazoru prve instance, da se ničnost pravnega opravila razteza na vse soudeležence, kakor hitro je to opravilo smatrati za enotno; ni pa moglo nadsodišče najti v obeh kupnih pogodbah značaja enotnosti.

Vsled obeh kupnih pogodeb pridobila sta zakonca P. posestvo in premičnine, oziroma sta te stvari spet izročila tožencu; v obeh slučajih tedaj gre za deljive pravice. Tudi iz narave teh pravnih opravil ni moči nikakor ne izvajati enotnosti; tudi ni

v njih najti takega izraza strankine volje. Okolnost sama, da je bilo prodano kmetško posestvo s premičninami — druge okolnosti se za to niso navedle in se tudi ne nahajajo v obeh pogodbah — še ne more dokazati take strankine volje. V očigled §-a 889 o. d. z., po katerem se pri obligacijah celo domneva, da so deljive, je tak dokaz pač doprinesiti na čisto jasen način.

Ako se pomisli, da Marija P. opira tožbeno zahtevo glede svoje osebe edino le na to, da je morala iz strahu pred svojim možem obe pogodbi podpisati, oziroma, da je bila od svojega moža prisiljena, in ako ona čisto dosledno zahteva polovico zneska, ki sta ga plačala ona in njen mož, sledi iz tega, da tudi ona ni našla take pravne enotnosti v obeh pogodbah. Na to, kar je Marija P. glede pravne enotnosti še-le v svojem prizivu, navedla, v kolikor te navedbe obsegajo dejanske okolnosti, se sodišče ne more ozirati, ker je toženec to kot novost grajal.

Če pa ni dokazano, da po dogovoru oziroma po sporazumni volji obeh strank deljivost kupljenih, oziroma prodanih stvari ni bila izključena, se tudi ne more pravno opravilo smatrati za enotno. Ako pa je to res, se Marija P. ne more sklicevati na ničnost obeh pogodeb glede svojega moža in tudi ne more za sebe zahtevati postavitve v prejšnji stan.

Nikakor se dalje ne more sklicevati na to, da se je bala svojega umobolnega moža, če se premisli, da toženec ni ničesar o tem vedel, in da je bilo Mariji P. pač lahko odtegniti se dotičnemu vplivu svojega moža; o kaki sili pri sklepanju pogodeb se da tem manj tukaj govoriti, ker je toženec sam preprost, neokreten človek, kateri niti najmanje ni vplival na njenega moža, niti na njo.

Če torej Marija P. niti pri drugi pogodbi ničesar ni omenila o nezmožnosti svojega moža, če je obe pogodbi, poznavajoč stanje svojega moža, sklenila, je vedoma obljubila take storitve ali terjatve, ki jih ni bila dolžna (§ 1432 o. d. z.); najmanje se pa mora dosledno sklepati, da se je ona pri drugi pogodbi sporazumno s tožencem odrekla vsaki daljni storitvi in dajatvi od toženčeve strani, ki bi presejala okvir obeh kupnih pogodeb.

Nikakor se ne more ona sklicevati na obogatenje na toženčevi strani, ker bi tudi to obogatenje, ko bi prav obstojalo, ne bilo brez pravnega razloga na njegovi strani (§ 1435. o. d. z.).

Potemtakem je bilo toženčevemu prizivu ustreči in tožbeno zahtevo glede Marije P. zavrniti. —

Utemeljen je dalje priziv tožnikov, kolikor graja priznanje protiterjatve v znesku 1233 K 53 v, to je povračila za prenosnino, katero je toženec plačal.

Glede tožnice Marije P. se sploh v tem oziru ne more nič izreči, ker se je tožbena zahteva Marije P. zavrnila, ker se poseben predlog na ugotovitev te terjatve ni stavil in ker torej samostojno procesualno postopanje glede te protiterjatve v zmislu §-a 391. c. pr. r. ni dopustno

Kolikor se pa ta protiterjatev tudi proti mladoletnim Francu, Mariji, Antonu, Kristini in Urši P. uveljavlja, je treba poudarjati, da mora poprej finančno oblastvo rešiti vprašanje, bodę li se ta prenosnina vsled ničnosti obeh pogodeb vrnila, oziroma v katerem znesku. Prej ko se to vprašanje ne reši, tudi ne more sodnik razsoditi, ali, oziroma glede katerega zneska bi bila nastopila obogatba na strani mladoletnih tožnikov. Zaradi tega se ta protiterjatev tudi proti mladoletnim Francu, Mariji, Antonu, Kristini in Urši P. vsaj začasno ne more smatrati za upravičeno. Prva instanca je to protiterjatev iz naslova krivde na strani Marije P. pripoznala; ker se je pa tožbena zahteva glede Marije P. zavrnila, ta pravni naslov ne more obveljati. Sicer je pa toženec ta znesek zahteval samo iz naslova obogatbe. Ta znesek je torej treba kot protiterjatev izločiti in v tem smislu spremeniti razsodbo I. instance. —

Nasprotno pa priziv tožnikov ni upravičen, kolikor se tiče izreka, da so se 5% zamudne obresti priznale še-le od tožbe naprej in ne od onega dne, ko je bil toženec zaslišan v teku poizvedeb. To zaslišanje ni bilo v nikakršni zvezi s predmetom današnje pravde ter smatrajo tožniki po krivem to zaslišanje za opomin. Ker prejšnje zamude niso trdili, se smejo zamudne obresti samo od dne tožbe zaračuniti (§-a 1333, 1334 o. d. z.). Glede te točke je bilo torej prvo razsodbo potrditi.

Ustrežaje toženčevi prizivni zahtevi se je naložila polovica stroškov prve in druge instance Mariji P., ker je ta povsem podlegla. Nasprotno so zmagali mladoletni Franc, Marija, Anton, Kristina in Urša P. skoraj popolnoma razun malega zneska, glede katerega pa niso narasli posebni stroški. Z ozirom na to in

ker je razprava o protiterjativah povzročila večino stroškov ter je toženec ravno v tem oziru propadel glede več kot polovice teh svojih protiterjatev, se je razsodilo, da mora toženec imenovanim mladoletnim tožiteljem plačati vse stroške I. in II. instance (§-i 51. 43. 51. c. pr. r.); pri tem se samo opomni, da soudeležba Marije P. ni povzročila posebnih stroškov na strani tožiteljev (razsodba od 22. septembra 1903 Bc II 55-3/4).

C. k. r. najvišje sodišče je vsled revizije obeh strank z razsodbo od 15. februarja 1903, št. 17.365 takole razsodilo.

Toženčeva revizija se zavrne; nasprotno se ugodi reviziji tožnikov ter se razsodba prizivne instance, kolikor jo tožniki izpodbijajo, spremeni ter takole razsodi.

I. Obe kupni pogodbi, in sicer pogodba od 21. julija 1900, s katero je toženec svoje posestvo pod vl. št. 64 d. o. Spodnji Dolič s preničninami vred prodal zakoncema Ignacu in Mariji P. za 20.000 K in pogodba od 21. maja 1901, s katero sta zakonca Ignac in Marija P. ravno tisto posestvo tožencu nazaj prodala za 16.000 K — sta neveljavni.

II. Tožnikom pristojna proti tožencu terjatev, ki je v razsodbi prizivne instance natančno določena v znesku 4074·28 K.

III. Nasprotno pristojna tožencu proti tožnikom v razsodbi prizivne instance natančno določena skupna protiterjatev v znesku 996·60 K.

IV. Toženec mora torej plačati tožnikom presežek 3077·68 K, 5% obresti od 14. marca 1903 kot dneva tožbe in sicer polovico Mariji P., drugo polovico zapuščini po Ignacu P., dalje povrniti tožnikom razen kolkov in pristojbin dve tretjini stroškov I. instance, končno pristojbine za priče in zvedence 158 K — vse v 14 dneh, ako se hoče izogniti izvršbi.

Daljna zahteva tožnikov se zavrne.

V. Protiterjatev v znesku 1233·53 K tožencu začasno ne pristojna.

VI. Toženec mora sam trpeti stroške prizivnega postopanja.

Razlogi.

Proti razsodbi prizivnega sodišča ste se pritožili obe stranki zaradi krive pravne presoje. Tožniki se pritožujejo, ker se je

zavrnila zahteva glede ugotovitve, da bi bili obe kupni pogodbi neveljavni; sotožnica se tudi pritožuje zaradi tega, ker se je njena zahteva zavrnila.

Ta revizija je utemeljena. Dokazano je, da je bil Ignac P. že ob času kupne pogodbe od 21. julija 1900 umobolen, torej ne več zmožen, da bi sklenil pogodbo, ter je tudi prizivno sodišče, čeravno ne v svojem izreku, vendar v svojih razlogih priznalo, da sta obe kupni pogodbi, kolikor se tičeta osebe Ignaca P., nični, ker ta ni bil več sposoben izraziti svojo voljo. P r a v n o p o m o t n o pa prizivno sodišče ni priznalo enotnosti dotičnih pravnih opravil, oziroma neveljavnosti obeh pogodeb tudi glede Marije P.

Četudi se ni Marija P. izrecno na enotnost obeh pravnih opravil v svoji tožbi sklicevala, marveč le na strah, vsled katerega je obe pogodbi podpisala, ne more vendar ta okolnost biti odločilna, ker mora sodišče samo obe kupni pogodbi s pravnega stališča presoјati.

Ako se upošteva narava obeh pogodeb, je pač jasno, da toženec pri prodaji ni hotel v tem smislu prodati polovice Ignacu P. in druge polovice Mariji P., da bi pogodba glede drugega zakonca veljavna ostala, čeprav bi se razdrla glede enega zakonca, tako, da bi tedaj prodajalec eno polovico si pridržal, torej solastnik ali sopoѕestnik s tujo osebo postal; tega namena tudi kupca nista imela, marveč obe stranki ste gotovo le nameravali, da bi naj bil predmet kupne pogodbe celo posestvo s premičninami vred, ali pa da kupna pogodba sploh ne obstoji. Ono isto je trditi glede druge kupne pogodbe.

Da bi bili stranki imeli drug namen, tudi prizivno sodišče ne trdi, marveč ono opira svoje pravno mnenje le na to okolnost, da so dajatve in storitve deljive. A to ni res. Storitve, v kolikor obsega prepustitev posestva, ni bila deljiva, ker ni bila polovica posestva prodana Ignacu P. in druga polovica Mariji P., marveč prodano je bilo, oziroma kupljeno celo posestvo obema zakoncema.

Plačilo, ki se od toženca zahteva, je res deljiva dajatev; ravno zaradi tega so pa tožniki smeli tudi zahtevati, da se naj vrne polovica Mariji P. in druga polovica zapuščini Ignaca P. A kljub temu pravno opravilo nima značaja deljivosti, marveč ostane enotno.

Če pa je bilo, kakor povedano, pravno opravilo enotno, postane nično in neveljavno, če le eden sopogodnik ni bil sposoben za dotično opravilo.

S stališča materialnega prava se tedaj ni smela prva razsodba spremeniti; a tudi s stališča procesualnega prava se ta odklonitev ne more opravičiti.

V prvi vrsti mora se poudarjati, da se oni del tožbene zahteve, vsled katerega bi se naj izrekla neveljavnost obeh pogodb, ne more niti smatrati kot zahteva ugotovitve po §-u 228 c. pr. r., kajti ta zahteva ni samostojna in je le del tožbene zahteve. Tedaj tudi v tem slučaju nikakor ni umestno vprašanje, imajo li tožniki pravni interes na tem, da se neveljavnost obeh kupnih pogodb izreče. Sicer pa se naj mimogrede omenja, da imajo stranke pač pravni interes na tem, da se neveljavnost obeh kupnih pogodb izreče, ker se po §-u 77 prist. zak. brez dotičnega sodnega izreka tudi prenosnina od finančne oblasti ne bi vrnila.

Neutemeljeni so pomisleki prizivnega sodišča glede posledic za zemljiško knjigo, kajti izreče se naj neveljavnost ne samo druge pogodbe, marveč obeh kupnih pogodb. Ta okolnost, da je vsled druge pogodbe toženec spet za lastnika prepisan, nikakor ne nasprotuje izreku, da ste obe kupni pogodbi neveljavni, ker se vsled tega izreka tudi prva pogodba za neveljavno izreče.

V tem oziru je bilo tedaj treba spremeniti razsodbo prizivnega sodišča in potrditi razsodbo prvega sodišča.

Revizija Marije P., kolikor izpodbija odklonitev njene zahteve na plačilo, je ravno tako upravičena.

Po §§ 877 in 1435 o. d. z. je, kadar se pogodba za neveljavno izreče, vse spet postaviti v prejšnji stan in mora vsaka stranka to, kar je prejela, vrniti, ker nima nobena stranka več pravnega razloga, da bi si to pridržala. Mariji P. tega ni moči odreči z ozirom na § 1412 o. d. z., tudi ako bi bilo res, da je ona poznala umobolnost in nesposobnost svojega moža, kajti to, kar sta zakonca P. dala in storila, sta storila in dala za prepustitev posestva, tedaj kot dolg, ki je tako dolgo obstojal, dokler ni bila kupna pogodba, ker neveljavna, ovržena; potemtakem tudi ni moči trditi, da je Marija P. vedoma nekaj plačala, česar ji plačati ni bilo treba. Ona tudi ni zahtevala plačila zarači tega, ker je plačala nekaj, česar ni bila dolžna, marveč zaradi tega,

ker sedaj, ko ste obe kupni pogodbi spoznani za neveljavni, toženec nima več pravice, si to pridržati, kar je sprejel. Ravno tako malo se pa more samo iz te okolnosti, ker je ona spet posestvo nazaj prodala, sklepati, da bi se bila odpovedala temu, kar je bila tožencu že dala.

Ako je Marija P. poznala bolezen in nesposobnost svojega moža, ako je to zamolčala in jo zaradi tega krivda zadene, morala bi le tožencu povrniti škodo, ki mu je vsled tega nastala. A take škode, ki bi presegla znesek 996'60 K, ki se itak tožencu prisodi, on niti trdil ni. Vsled razzsodbe je vse v prejšnji stan, kakršen je bil pred prvo pogodbo, nazaj postaviti, toženec mora vse to vrniti, kar je sprejel in dobi vse to oziroma vrednost tega, kar je na posestvu, oziroma glede premičnin manjkalo ali v slabejšem stanu se nahajalo; on si ta znesek oziroma to vrednost lahko odtegne. To je storil, druge škode pa ni dokazal.

Tako škodo bi pač imel, ako se mu prenosnina, ki jo je sam plačal, od države ne bi vrnila. To vprašanje sedaj še ni rešeno in je treba, kakor prizivno sodišče prav poudarja, šele čakati na pravnomočno odločbo finančnega oblastva. Prizivno sodišče je torej storilo prav, ko je izreklo, da ta protiterjatev sedaj še ne obstoji; ta izrek se sedaj tiče celega zneska in proti vsem tožiteljem, tedaj proti Mariji P. in mladoletnim tožiteljem. Šele tedaj, ko bi finančno oblastvo odklonilo povračilo, bi smelo sodišče soditi o tem, ali morajo tožniki oziroma kdo izmed njih dotični znesek vrniti in na podlagi katerega pravnega naslova, bodisi iz naslova obogatbe ali pa iz naslove odškodbe.

Toženčeva revizija, kolikor izpodbija razzsodbo prizivne instance zaradi odklonitve zneska 1233 K 53 h, potemtakem ni bila utemeljena, a v izreku se je moralo izraziti, da je odklonitev samo začasna.

Z ozirom na vse to je bilo ugoditi reviziji tožnikov, zavrniti toženčevo revizijo in spoznati, kakor razvidno v izreku.

Ker se je razzsodba v glavni stvari spremenila, je bilo tudi spremeniti izrek z ozirom na §§ 41, 43 in 51 c. pr. r. Toženec je propadel, mora torej vse svoje stroške sam trpeti in vrniti tožnikom stroške II. in III. instance, od stroškov I. instance pa samo dve tretjini, to pa zaradi tega, ker je vendar zmagal glede znatnega dela svojih protiterjatev.

Dr. J. Hrašovec.

b) Dogovor, da je pivo izključno le od kake določene pivovarne jemati gotovo dobo, ter določitev konvencionalne globe za slučaj, ako se greši proti temu dogovoru, nikakor ne nasprotujeta splošnim npravstvenim zakonom ter nista po §-u 878 obě. drž. zak. niti nedopustna, niti pravno neveljavna.

Tožiteljica, prva graška delniška pivovarna v Puntigamu, je sklenila dne 29. aprila 1900 z gostilničarjem M. S., tožencem, pogodbo, s katero se je zavezala, da bo zalagala toženca s pivom 5 let. Natanko se je določila cena piva, provizija in skonto. Tudi je tožiteljica, kakor je bilo dogovorjeno, poslala tožencu v svrhu brezplačne rabe v obrtu na svoje lastne stroške stroj za polnitev in umi anje steklenic ter 2000 steklenic z zaboji. Toženec je v prvem času nekaj piva naročil pri tožiteljici, a od dne 30. avgusta l. 1900 naprej sploh ničesar več ter je raje točil pivo od firme F. z Vrhnike, ker je bilo to baje ceneje. Radi tega, da bi toženca pregovorila in zase dobila, je tožiteljica poslala k njemu svojega zastopnika. Le-ta je, razrušivši prvo pogodbo, sklenil s tožencem dne 20. novembra 1901 drugo ustno pogodbo, katere vsebina se je zabeležila. V tej pogodbi se je toženec zavezal, da bo jemal pivo 5 let t. j. od 1. marca 1902 do 1. marca 1907 pri tožiteljici. Tožiteljica mu je v primeri s prvo pogodbo podelila več olajšav in ugodnosti. Tako se je cena piva znižala pri hl za 1 K 64 h; tožiteljica se je zavezala preskrbeti tožencu vso posodo, potrebno za kupčijo s pivom v steklenicah, nov stroj za polnitev steklenic itd. Toženec je pa prevzel dolžnost, da bo v svoji gostilni točil izključno le puntigamsko pivo ter da v slučaju, ako bi točil kako drugo, plača 1000 K odškodnine.

Zaman je čakala tožiteljica na toženčeve naročbe. Poslala je zopet k njemu svojega zastopnika. Le-temu je toženec izjavil, da sploh ne bo niti naročil niti točil tožiteljčinega piva; kar pa zadene konvencionalno globo, je vso odgovornost glede iste prevzela nase firma F., pri kateri toženec jemlje pivo. Vsled te odločne izjave toženčeve je tožiteljica tožila toženca pri c. kr. deželnem sodišču v Ljubljani radi vrnitve inventarja. Tej tožbi se je ugodilo z zamudno razsodbo z dne 27. septembra 1902 Cg I 233/2-2. Toženec je na to inventar deloma nazaj izročil, deloma je vrednost istega povrnil tožiteljici.

Od 1. marca 1902 do 9. aprila 1903 ni toženec nikakega piva pri tožiteljici naročil, pač pa pri firmi F. Tožiteljica trdi, da toženec iztoči na leto najmanj 500 *hl* piva ter da bi bila ona, ako se bi bil toženec držal pogodbe, zaslužila v 5 letih najmanj 1000 K ne glede na škodo, katera je tožiteljici nastala vsled tega, da je tožencu poslala inventarske predmete na svoje stroške in so isti delj časa ležali pri njem.

Na podlagi teh navedeb zahteva tožiteljica, ker se je toženec bil zavezal pod konvencionalno kaznijo 1000 K, da bo točil 5 let izključno le puntigamsko pivo, pa nobenega drugega, in ker se ni držal te pogodbe, plačilo omenjene konvencionalne kazni.

Toženec predlaga zavrnitev tožbe ugovarjajoč nastopno:

Pismo z dne 20. novembra 1901 ne ustanovi nobene povračilne pogodbe, kajti to pismo je enostranska izjava toženčeva, na katero ni dala tožiteljica odgovora. Isto ne ustanavlja nobenih pravic za toženca in nobenih dolžnosti za tožiteljico. Če bi se pa tudi smatralo za pismeno pogodbo, tedaj bi bila brezplačna. Sploh se zanika, da bi se bila sklenila kaka ustna pogodba. V pismu se govori le o odškodnini, ne pa o konvencionalni kazni. Tožiteljica bi torej mogla zahtevati samo povračilo resnične škode, nikakor pa odhodek dobička. Ona sama ni smatrala pisma z dne 20. novembra 1901 za pogodbo, ker se sklicuje v napominani tožbi radi izročitve inventarskih predmetov samo na pogodbo iz l. 1900. — Sploh pa je ta pogodba neveljavna, ker na nedopusten način krati toženčevo zmožnost za delavnost in prislužnost, radi česar je »*contra bonos mores*«. — Tudi se ugovarja, da je tožiteljica to pogodbo prelomila.

V računu *B* ni namreč tožiteljica v toženčev prid zabeležila nikake provizije, marveč je celi saldo iz leta 1900 v znesku 69 K 35 h iztožila in izterjala. Tožiteljica ni poslala tožencu neprodušnega (izobarometričnega) stroja za polnitev in tudi ne samotvornega stroja za umivanje steklenic, kakor je bilo dogovorjeno. Pač je tožencu poslala takoj po sklepu prve pogodbe stroj za polnitev steklenic, a ta ni bil za rabo. Nedostatki tega stroja so bili ti, da je pri polnitvi steklenic s pivom uhajala ogljikova kislina, da so se mogle steklenice napolniti s pivom le na polovico, dočim se je druga polovica le spenila. Tudi je v stroju za polnitev ostajalo po $1\frac{1}{2}$ do 2 *l* piva, kar se ne pripeti pri neprodušnem

stroju, če je brez pogrška. Po napravi pisma 20. novembra 1901 je tožiteljica zares 11. marca 1902 poslala tožencu nov stroj za polnitev, vendar so se na tem pokazali enaki nedostatki, kakor pri prej omenjenem. Pri dogovoru 20. novembra 1901 je toženec izrečno zahteval neprodušen stroj za polnitev. Ker je bil novi stroj pomanjkljiv, je toženec to naznanil tožiteljičinemu zastopniku in zahteval od njega, da mu pošlje neprodušen stroj za polnitev, inace ne bo jemal piva pri tožiteljici. — Da je tožiteljica preloмила pogodbo, je jasno dokazano tudi s tem, ko je z napominano tožbo zahtevala izročitev inventarnih predmetov. V računu B je tožiteljica tožencu dne 9. aprila 1903 poslano pivo zaračunala po 20 K za *hl*, namesto po ceni, dogovorjeni dne 20. novembra 1901. Pivo, katero je tožiteljica dobavila vsled prve pogodbe leta 1900 in dne 19. aprila 1903, je bilo slabo. Gosti ga niso hoteli piti. Tožiteljica nima nikake škode, ker so se nahajali inventarski predmeti že pred 20. novembrom 1901 v Idriji, dne 11. marca 1902 poslani stroji so pa bili pomanjkljivi in niso ustrezali dogovoru. Cena piva, navedena v pismu z dne 20. novembra 1901, je taka, kakor pri drugih tožiteljičinih strankah. — Tožba je prezgodnja, ker ni še minul rok 5 let. Tožiteljica bi mogla zahtevati k večjemu samo delno odškodnino za čas od 1. marca do 16. septembra 1902, ker je poslednji dan zahtevala tožbenim potom izročitev inventarja.

Tem ugovorom nasproti je tožiteljica navedla nastopno:

Da se je v tožbi radi izročitve inventarja sklicevalo na dogovor iz leta 1900, je krivo to, da se je tožiteljičinemu odvetniku dala napačna informacija za zadevno tožbo. — Saldo od 69 K 35 h iz računa B zadeva pogodbo z dne 29. aprila 1900. Sicer se je dotična tožba vložila, ko se je pogodbeno razmerje že razdrlo med strankama. — Tožencu se je obljubil nov stroj za polnitev in se mu tudi poslal, vendar ga ni on grajal. Sicer je pa ta stroj brez pogrška.

C. kr okrajno sodišče v Idriji je z razsodbo od dne 31. maja 1904 C I 16/4-13 povsem ugodilo tožbenemu zahtevku.

Razlogi.

Po pričah F. P. in J. G. je dokazano, da sta stranki dne 20. novembra 1901, razrušivši pogodbo z dne 29. aprila 1900,

sklenili novo ustno pogodbo, katere vsebino je posneti iz pisma istega dne. Samo v to svrhu, da ne bi kasneje nastali dvomi in spori, se je po navedbi omenjenih prič zabeležila bistvena vsebina ustne pogodbe.

Po tej pogodbi se je toženec zavezal jemati puntigamsko pivo 5 let, od 1. marca 1902 do 1. marca 1907, ter izključno samo to pivo točiti v svoji gostilni; ako bi si sam ustanovil kako pivovarno, zapade vsako leto tekom pogodbene dobe globi po 200 K v korist tožiteljice, in ako bi točil drugo pivo, kakor tožiteljičino, mora plačati tožiteljici »odškodnine« 1000 K.

V očigled določnih in jasnih pričevanj ni dvomiti o pravno-veljavnem obstoju te pogodbe ter je v tem pogledu toženčev ugovor neutemeljen. Nemerodajno je, da stranki nista rabili istih tehničnih izrazov, katerih se poslužujejo zasebnopravni zakoni, ter da se v vprašljivem pismu govori o »globi« in »odškodnini«, dočim se je v resnici, ako se upošteva pravna narava dotičnega dogovora, mislilo na konvencionalno kazen. Ravno tako je brez pomena za vprašanje o pravnoveljavnosti pogodbe, da se je tožiteljica v tožbi radi vrnitve inventara sklicevala na pogodbo iz leta 1900, ker je dotična tožiteljičina pomota dovolj jasna z ozirom na omenjeni doprinešeni dokaz.

Ni pa prezreti toženčevega ugovora, da je sporno pogodbo na strani toženca smatrati za brezplačno in da ista utegne kratiti toženčevo zmožnost za delavnost in prislužnost na nedopusten način, da je torej »contra bonos mores«.

Kar zadeva ugovor brezplačnosti, ki se gotovo nanaša na določitev konvencionalne globe, se res ne da oporekati, da morata pogodnika pri obojestransko obveznih opravilih po načelu, izraženem v §-u 934 obč. drž. zak., pridobiti glede medsebojnih obveznosti tudi več ali manj enake pravice. Ako se greši proti temu načelu, se zamore dotično opravilo radi prikratbe čez polovico preklicati kakor nedopustno. Vendar ne glede na to, da je v le-tem slučaju uporabiti člen 286 trg. zak., ker gre tu za absolutno, objektivno trgovsko opravilo v zmislu člena 271 št. 1 trg. zak., se v očigled onih mnogobrojnih, v dejanskem stanu označenih olajšav in ugodnosti, ki so se pri sklepu pogodbe zagotovile tožencu, ne more govoriti o brezplačnosti. Zares se je prva pogodba z dne 29. aprila 1900 sklenila, ne da

bi se določila kaka konvencionalna globa, vendar se je ta pogodba razrušila in na njeno mesto je stopila pogodba z dne 20. novembra 1901. V le-tej pogodbi so se pa za toženca določile tako tehtne ugodnosti in olajšave, da bi bila ta pogodba po mnenju zvedenca — seveda s stališča ljubljanskih razmer — pasivno opravilo za tožiteljico. Te ugodnosti so pa izdatnejše in se dokaj razlikujejo od onih iz pogodbe z dne 29. aprila 1900. Taiste opravičujejo torej ne samo obveznost, da mora toženec točiti 5 let izključno le puntigamsko pivo, ampak tudi določitev konvencionalne globe.

Tako, kakor ugovor brezplačnosti, je neutemeljena tudi trditev, da bi bila sporna pogodba nedopustna. Dogovor, da je pivo izključno le od kake določene pivovarne gotovo dobo jemati, ter določitev konvencionalne globe, ako se proti temu dogovoru greši, nikakor že sama na sebi ne nasprotujeta splošnim npravstvenim zakonom ter po §-u 878 obč. drž. zak. nista nedopustna in pravno neveljavna. V tem pogledu ni merodajno načelo, izraženo v cesarskem patentu od 7. septembra 1848 zb. pr. zak. št. 1180 odstavek 11, ki pravi: »Tudi zaveza glede točenja piva in žganja z vsemi, nje se držečimi dolžnostmi mora ponehati.« Kajti ta določba je zadevala le tedanje imetnike samoprodaje ter je nikakor ni uporabiti na podobne, v zasebnopravnih pogodbah utemeljene obveznosti in pravice, če se ž njimi ne namerava ustanoviti neodkupnega realnega bremena. Za rešitev stavljenega vprašanja so merodajne edino le okolnosti konkretnega slučaja.

Ako omejitev svobode zavezančeve prekorači mejo npravno dovoljenega, tako da jo je smatrati za izkoriščanje gospodarsko slabejšega, kar se navadno takrat zgodi, ako nima obvezanec nikakega nadomestka za prevzete dolžnosti, tedaj je pač dotična pogodba nedopustna v zmislu §-a 878 obč. drž. zak. To pa ne velja v tem slučaju.

Toženčev nadomestek se tu sestavlja iz znatnih ugodnosti ter ga je radi tega smatrati enakomernim z dolžnostmi, ki jih je bil prevzel. Da si podjetnik skuša v obrambo svoje lastne gospodarske eksistence v konkurenčnem boju zagotoviti stalna tla za spečavanje svojega blaga na napominani način, to samo na sebi ne more dotičnega opravila storiti nedopustnega. Ako ne

bi bilo to tako, potem bi bila vsaka konkurenca v trgovini nemogoča in gospodarska podjetja ne bi mogla procvitati, česar gotovo ne nameravajo zasebnopravne določbe. Vse to uvažujé se pride do zaključka, da sporna pogodba ne omejuje na nedopusten način toženčeve zmožnosti za delavnost in njegove prisluznosti, da torej ni »contra bonos mores«.

Preden se pretrese toženčev ugovor, češ, da je tožiteljica prelomila pogodbo, se omenja, da sta stranki pogodbo z dne 20. novembra 1901 sporazumno razdrli dne 16. septembra 1902. Do tega je prišlo na sledeči način.

Ker toženec do poletja 1902, akoravno je sporna pogodba stopila v veljavo dne 1. marca 1902, ni naročil pri tožiteljici nobenega piva, mu je tožiteljica po svojem zastopniku P., kakor je ta kot priča izpovedal, očitala prelomitev pogodbe. Toženec je pa na to se izjavil, da ne bo pri tožiteljici naročal nobenega piva ter da je vso odgovornost prevzel pivovarnar F. Le-ta je kot priča potrdil, da ga je toženec, ki je pri njem jemal pivo, opozoril na konvencionalno, s tožiteljico dogovorjeno globo, ki zapade, ako bi toženec točil kako drugo pivo, kakor puntigamsko. Tudi je ta priča izpovedal, da je v resnici obljubil tožencu, da ga odškoduje popolnoma, ako bode pri njem jemal pivo. Te obljube se je toženec seveda poprijel ter je točil samo F.-ovo pivo.

Ker je toženec na nedvoumen način izrazil svojo voljo, da se ne mara držati pogodbe, je tožiteljica po pravici pretrgala kupčijsko zvezo ž njim ter razdrila pogodbo. Radi tega, ker si je tožiteljica v tožbi radi izročitve inventarja izrečno pridržala vse nadaljnje pravice iz prelomitve pogodbe, ker se je ta tožba dostavila tožencu in se je ta dal kontumacirati, je pa smatrati da se je sporna pogodba razveljavila dne 16. septembra 1902, katerega dne se je vložila pri deželnem sodišču v Ljubljani napominana tožba. Tej tožbi je bil namreč tožbeni naslov razrušitev sporne pogodbe, in ker je pravnoveljavnost razzodbe navadno — izjeme §-a 406 c. pr. r. ni tu upoštevati — računati od dne vložene tožbe, se poda 16. septembra 1902 kakor dan razrušitve pogodbe. V tem oziru ne vznbuja vedenje obeh strank nikakega dvoma.

Po krivici očita toženec tožiteljici prelomitev pogodbe. Le-to je zakrivil pač le toženec, ki je, stoječ pod vplivom kon-

kurenčnega boja med dvema pivovarnama, vodo obračal le na svoj mlin in ni že od začetka ničesar storil v svrhu izpolnitve pogodbe; nasprotno se je, izpodbujen po tožiteljčinem tekmeču, kateri mu je obljubil popolno odškodnino, kazal zelo sovražnega tožiteljici. Ni čuda, da je tožiteljica iz tega toženčevega vedenja izvajala posledice ter je pretrgala kupčijsko zvezo ž njim. Isti, ki je prelomil pogodbo in se pregrešil zoper v trgovinskem prometu veljavno načelo o veri in zvestobi, ni pač nikdo drugi, kakor toženec sam.

Res je, da ni tožiteljica v računu B v toženčev prid vpisala nikake provizije. To je pa radi tega brez pomena, ker se je vprašljivi saldo, ki sicer zadeva pogodbo z dne 29. aprila 1900, po razrušitvi sporne pogodbe iztožil in izterjal. Sicer je pa bil o priliki dotične tožbe čas za to, da bi bil toženec uveljavil dotični ugovor.

Po trditvi toženčevi je tožiteljica tudi zato prelomila pogodbo, ker ni tožencu poslala dogovorjenih strojev za polnitev in umivanje steklenic, a stroji, katere mu je dala na razpolago, so bili tako pomankljivi, da niso bili za redno rabo. Izpovedbo ponujene priče F., ki je pravzaprav povzročil pravdo, je upoštevati le s previdnostjo. Sicer kritikuje ta priča stroj, ki se je poslal tožencu vsled pogodbe od 20. novembra 1901, ter mu pripisuje pogoške, ne da bi ga bil sploh kdaj videl. Priča B. S. je pa premalo veščak, da bi bilo moči njegovim presplošnim izjavam, ki sicer ne zadevajo omenjenega stroja, pripisati kako važnost.

Odločilni so v tem pogledu od toželjice ponujeni in do-prinešeni dokazi. Kakor priča P. trdi, je on sam v tožiteljčinem imenu poslal tožencu novi stroj za polnitev. Tega stroja sploh ni toženec nikoli grajal, tako, da že to dejstvo samo na sebi popolnoma ovrže vse dotične trditve toženčeve. Po navedbi omenjene priče je vprašljivi stroj še sedaj v rabi pri nekem tožiteljčinem skladišču, je brez pogoška in se sploh stroji iste konstrukcije rabijo brez graje pri vseh tožiteljčinih skladiščih.

Ugovor, da je bil dogovorjen neprodušen stroj, je ne glede na to, da temu oporekata priči P. in G., že raditega neutemeljen, ker bi bila toženčeva dolžnost, da bi bil grajal stroj, ko se mu je poslal. Ker tega ni storil, je smatrati, da se je ž njim zadovoljil.

Pošiljatev piva z dne 9. aprila 1903 ne prihaja v poštev, ker se je izvršila izvan pogodbe. Na grajo, ki zadeva kakovost in dobroto tožiteljčinega piva, se tudi ni ozirati. Tekom pogodbene dobe od 20. novembra 1901 do 16. septembra 1902 sploh ni toženec naročil nikakega piva pri tožiteljici in kar zadeva pivo, katero je tožiteljica dobavljala tožencu pred omenjenim časom, je toženec to pivo, kakor sta izpovedali priči P. in G., celo hvalil. Toženec ni torej mogel nobenega slučaja dokazati za to, da je tožiteljica prelomila pogodbo. V tem zadene krivda edino le toženca.

Premotivši navedena predvprašanja preostaja rešitev vprašanja, v kaki visokosti je tožiteljici prisoditi zahtevano konvencionalno kazen. Da se je konvencionalna kazen na zakonit način dogovorila, to se je že zgoraj dognalo. Dotična pogodbeno določba se glasi: »Zavežem se — — v slučaju, da bi jemal kako drugo pivo (scilicet kakor puntigamsko) plačati 1000 K odškodnine.« Dogodek, od katerega je zavisno plačilo konvencionalne globe, se je pripetil, kajti toženec je, kakor prizna, tekom pogodbene dobe jemal pivo izključno le pri F.-u, namesto pri tožiteljici. Stavljeni pogoj je torej nastopil in jasen je dotični dogovor.

Akopram je zahtevke konvencionalne globe v zmislu zakona popolnoma nezavisen od dokaza škode, se je vendar v tem oziru ponujeni dokaz dopustil v to svrhu, da se dobi podlaga za eventualno znižanje globe. Res je tu uporabiti določbo člena 284 trg. zak., pa teorija in praksa sta si v tem edini, da se s to določbo ni hotelo tudi v trgovinskih stvareh kratiti sodniku pravice do znižanja, kakršna mu pristoja po §-u 1336 obč. drž. zak. Konstatuje se torej, da sta zvedenca K. in H. izrekla mnenje, da bi tožiteljica tekom 5 let, ker znaša konsum piva pri tožencu po navedbi priče F. 2500 *hl* v 5 letih, zaslužila več kakor 1000 K. Pri tem se ni upoštevala tista tožiteljčina škoda, katera je nastala vsled pošiljatve inventarja in zbok tega, da se je tožiteljici vsaj za nekaj časa odvzela možnost, pridobiti si ugodnih tal za spečavanje piva v tem sodnem okraju.

To, da je sporni pogodbi bil sojen le kratek čas, je po mnenju pravnega sodišča brez pomena, kajti da ni trajala pogodba ves dogovorjeni čas, temu je kriv edino le toženec. Ako se zaupanje, brez katerega ni možen trgovinski promet, tako hudo

krši, kakor je to toženec storil, je tožiteljica povsem korektno pretrgala vsako zvezo ž njim. Sicer je pa uvaževati, da se konvencionalna globa ni izgovorila tudi za slučaj, da bi morala pogodba trajati do dne 1. marca 1907 neprenehoma.

Za znižanje konvencionalne globe ne govore okoliščine predmetnega konkretnega slučaja. Po zakonu mora sodnik upotrebiti pravico do znižanja, ako je kazen pretirana ali nezmerna, ako javni oziri to zahtevajo ali ako se zavezanec na nespameten način podvrže globi, ki ni v nikakem razmerju s koristmi, katere pridobi s pogodbo, ali pa ako bi ga plačilo globe utegnilo v gospodarskem oziru uničiti. O vsem tem ni govora tukaj, tem manj, ker je toženca zavaroval proti vsaki škodi pivovarnar F., ki je v predmetni pravdi udeležen na način, kakor da bi šlo za konkurenčni boj med dvema pivovarnama.

Tožbenemu zahtevku je bilo torej v celem obsegu ugoditi.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je razsodbo z dne 13. septembra 1904 Bc III 101/4-4 potrdilo prvo razsodbo iz razlogov:

Izpodbijano razsodbo je bilo potrditi iz prvosodnih, zakonu in stvarnemu položaju povsem prikladnih razlogov, in se le z ozirom na prizivne razloge in njih izpeljavo pripominja naslednje.

Grajane nepopolne rešitve dokaznih predlogov ni najti, ker se je ponujeni dokaz o tem, da je bilo tožiteljičino pivo slabo, po pravici zavrnil. Dokazano je namreč po spisih, da toženec ni od 1. marca 1902 do 9. aprila 1903 sploh nobenega piva naročil pri tožiteljici, potemtakem niti ni bil v stanu pivo grajati.

Istotako ni nikakor nedostatek postopanja, da sta se kasneje zaslišala zvedenca v Gradcu, ker je dotična prvosodna odredba zakonito utemeljena v §-ih 286 in 291 c. pr. r. in je ni moči izpodbijati.

Povsem neutemeljen je dalje prizivni razlog neprave pravne presoje stvarnega položaja in se tudi v tem pogledu zavrača na utemeljitev prvega sodišča.

Pismo z dne 20. novembra 1901 obsega vsebino med stran-kama sklenjene ustne pogodbe ter sta v tem oziru povsem verjetni izpovedbi prič P. in G. Pravoveljavnosti te pogodbe ni moči

izpodbijati niti s stališča enostranske izjave in brezplačnosti na strani toženca, niti s stališča, da bi bila pogodba »contra bonos mores«. Dajatev in protidajatev sta se natanko dogovorili, tožiteljica je tudi pogodbo deloma izpolnila in je bila pripravljena, jo povsem izpolniti. Neosnovano je pa toženec pogodbo prelomil, ker je v pogodbeni dobi jemal pivo na Vrhniki in se je sploh branil držati pogodbe.

S tem odpadejo vsi nadaljnji toženčevi ugovori, namreč da se ni vračunala provizija, da so se nazaj izročili inventarni predmeti in da se je prezigodaj tožilo. Vsi ti ugovori so pravilno rešeni v razlogih prvega sodišča. Nič manj neutemeljena je trditev, da ne gre za povračilno pogodbo in da tožiteljici ni nastala nobena škoda. Tudi v tem pogledu so razlogi izpodbijane razsodbe neovržni.

Končno je tudi prizivni razlog nepravne ocene dokazov neosnovan, ker je vendar iz bistva in vsebine pogodbe z dne 20. novembra 1901 sklepati, da je bila pogodba odplatna. Po praviči je tožiteljica smatrala, da se je pogodba razdrla z dnem 16. septembra 1902, ker se toženec že od začetka ni hotel držati pogodbe. Pričevanje priče T. o kakovosti strojev, katere je tožiteljica izročila tožencu, je nerelevantno, kajti toženec sploh ni hotel izpolniti pogodbe. Vrhutega pa glasom izpovedeb več prič ni toženec nikoli grajal strojev, kateri se, kakor dokazano, redno rabijo pri drugih skladiščih in so brez pogrška.

Potemtakem je bilo zavriniti vse prizivne predloge, posebno tudi predlog, ki zadeva znižanje konvencionalne kazni in čigar neosnovanost je že prvo sodišče zakonito utemeljilo.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo 23. novembra 1904 št. 15914 toženčevo revizijo zavrglo.

Razlogi.

Iz razlogov napačne pravne presoje stvari vloženi reviziji ni bilo ugoditi. Zares ni na pismu z dne 20. novembra 1901 nobenega podpisa zastopnika tožeče firme in tudi ni v njem govora od dolžnostih firme naproti tožencu. A s tem, da je zastonik

firme sprejel to pismo, so se sprejeli tudi pogoji, pod katerimi je toženec dolžan jemati pivo. V omenjenem pismu so stavljeni nekako ugodnejši pogoji, kakor v pismu z dne 29. aprila 1900, s katerim se je firma zavezala toženca preskrbeti s pivom. Iz obeh pisem ter postopanja zastopnika, ki je pregovoril toženca, da je sklenil pogodbo, je posneti, da se je firma zavezala toženca zalagati s pivom pod temi pogoji. Potemtakem ne more biti govora o enostranski obvezi toženčevi brez tožiteljčine protidajatve. Toženec niti ne trdi, da bi se bila firma branila, dobavati tožencu naročeno pivo. Inventarni predmeti so se, četudi vsled dogovora z dne 29. aprila 1900, tožencu poslali in so se na njegovo zahtevo celo zamenjali.

Da le-ta dogovor, po katerem se je toženec zavezal, da bo skozi dobo 5 let jemal pivo samo od tožeče firme, ter se v slučaju, ako bi pivo kje drugje jemal, podvrigel konvencionalni globi, ne nasprotuje n pravnosti, je že prvi sodnik stvarno dognal,

Trditev toženčeva, da ni v le-tem slučaju veljavne glavne pogodbe, je napačna, kajti če se tudi ni toženec zavezal, da bo jemal gotovo množino piva, je vendar prevzel obvezo, da bo, če bo rabil pivo, jemal ga od tožeče firme, a ne od kake druge strani. Ni torej uvideti, zakaj ne bi bila iztožljiva taka obveza. Toženčeva dolžnost je namreč bila, da nekaj opusti ali pa povrne škodo, ki je nastala vsled prelomitve pogodbe.

V tem, da tožeča firma ni vračunala provizije pri onem saldu, katerega je iztožila za vsled pogodbe z dne 29. aprila 1900 (tedaj pred sklepom nove pogodbe z leta 1901) dobavljeno pivo, ni najti preloma pogodbe. O tem bi bilo moči govoriti le tedaj, če bi se firma branila dajati pivo po določeni ceni, vendar toženec niti trdil ni, da bi bil pivo naročil in da mu ga tožiteljica ne bi bila dala. Tudi ni firma prelomila pogodbe, ko je inventar nazaj zahtevala, ker se je to zgodilo šele potem, ko je toženec izjavil, da ničesar ne naroči od firme.

S tem, da je toženec proti svoji izjavi z dne 20. novembra 1901, v kateri se je zavezal pod globo 1000 K, da ne bo piva jemal pri nobeni drugi firmi, vendarle ga drugod jemal in jasno se izrazil, da ne bo ničesar naročil pri tožeči firmi, je on prelomil pogodbo in je konvencionalna globa zapadla. Kar se tiče nje visokosti, je pripomniti, da, ker gre nedvojbena za

trgovsko opravilo, ni z odškodnino razumeti samo resnične škode, ampak tudi izgubljeni dobiček (člen 283 trg. zak.) ter da glede na mnenje zvedencev ni moči smatrati, da je konvencionalna globa previsoka.

V nobenem pogledu ni torej revizija utemeljena in bilo jo je zavriniti.

H. Sturm.

c) Izvrševanje poljske služnosti se sme utesniti, tudi ako bi gospodujoče zemljišče bilo vsled tega prisiljeno k neznatnim premembam na svojem ozemlju (§ 484 o. d. z.). K uporabi §-a 503 št. 2 e. pr. r.

Lastnik gospodujočega zemljišča *A* je tožil lastnika služnega zemljišča *B*, da mu zopet odpre stari pot, ki je bil držal v progi *a—b* s tožnikovega vrta čez toženčev vrt in dvorišče na javni pot, katerega je bil pa toženec na svojem ozemlju preložil v progno *a—c* tako, da je tožniku ondi pot celo skrajšal in izpeljal bolj po ravnem. Tožnik je vzlic temu trdil, da je zanj vožnja po progi *a—b* ugodnejša, ker je tisti del njegovega vrta, čez kateri drži sedaj progno *a—c*, že od nekdaj služil za skladišče lesa in sušilo, pred 30 leti pa je bil tudi njiva; ni ga moči torej siliti, da bi se vsled nove proge odpovedal svojim pravicam. Tožnik je o tej rabi svojega ozemlja ponudil dokaz po pričah. Sodnik je pri krajevnem ogledu ugotovil, da je tožnikov vrt nad javnim potom v širini 16 korakov raven, nadaljne 4 korake poševen in da se daljnih 16 korakov prav na lahko vzpenja. Vrt je povsodi obraščen s travo tako, da se ne pozna, ako služi v progi *a—c* izključno za skladišče lesa in za sušilo. Ogled je dalje pokazal, da vozi tožnik v smeri *a—b* 25 korakov, v smeri *a—c* pa le 10 korakov po toženčevem vrtu in da je za tožnika očitvidno ugodnejše, če vozi od svoje hiše na javni pot v smeri *a—c*, nego v smeri *a—b*, kajti v smeri *a—b* se dviguje od tožnikovega dvorišča vrt v dolžini 16 korakov, dočim je v smeri *a—c* takoj pri izvozu s tožnikovega dvorišča že raven; končno, da služi tisti del njegovega vrta, čez kateri drži progno *a—b* ravnoliko lahko za skladišče lesa in za sušilo, kakor spodnji del ob progi *a—c*.

Okrajno sodišče v Črnomlju je zavrnilo vse druge dokazne predloge in z rabsodbo 18. aprila 1904 odbilo tožbeni zahtevek.

Prizivno sodišče je z rzsodbo 18. junija 1904 zavrnilo tožnikov priziv, ker je neutemeljen.

V reviziji je tožnik poleg druzega navajal, da si je bil na svojem vrtu ob stari progi *a—b* napravil z velikimi stroški prostor za tesarska dela in da bi ob novi progi *a—c* moral posekati več svojega drevja, ako bi hotel ondi voziti, da je torej s to vožno progo znatno oškodovan.

Najvišje sodišče je z rzsodbo 28. septembra 1904 št. 12341 zavrnilo to tožnikovo revizijo z naslednjimi razlogi:

Tožnik je trdil na 1. in 2. stopinji, da zahteva preložitev pota na tujem ozemlju tudi njegovo preložitev na lastnem in sicer na krajih, ki jih je tožnik imel za skladanje drv in sušilo ter na katerih je bila pred 30 leti njiva. O tem se je ponudil dokaz po pričah, katerega provedba pa bi bila resnično nepotrebna, ker se je pri ogledu spornega predmeta zadostno ugotovilo, da so ovire te vrste čisto postranske. Navedbe v pritožbi o prostoru za tesarska dela in o oškodovanju dreves pa se niso podale na pravem mestu, ko so se postavile v revizijsko pritožbo. Bila je skrb tožnikova, ki je bil navzoč pri krajevnem ogledu, da bi bil tedaj zahteval baje opuščene ugotovitve. Nedostaje torej odločilnega nedostatka v zmislu št. 2 §-a 503. c. pr. r., vsled česar pa tudi ni protislovja v dejanskih pogojih, ki se trdi, rekoč, da se je o stvari sodilo na podlagi nepopolnega in sploh napačnega krajevnega ogleda. S temi trditvami tudi ni rečeno, da se sodba ne ujema s pravnimi spisi. Pravni nazor o stvari je popolnoma pravi. Oslanja se — temelječ na določilih §-a 484. o. d. z. — na umestni preudarek, da naj tu določujejo nameni služnosti, ne pa sosedska nestrpnost, kakor se tu očitno kaže na tožnikovi strani. —č.

d) Motenje posesti: Odgovornost gospodarjeva za dejanja družinskih članov, storjena v gospodarstvu toda proti njegovi prepovedi.

A je tožil pri c. kr. okr. sodišču v Rudolfovem *B-a* radi motenja posesti, češ da je toženec vozil 15. in 16. novembra 1904 čez tožnikov travnik parcelo št. 933 d. o. Hrušica, akoravno je leto poprej pri tožnikovem zastopniku podpisal izjavo, da je z vožnjo čez ta travnik motil tožnika v posesti in da on nima tam nobene pravice do vožnje.

Prvo sodišče je tožbeno zahtevo zavrnilo s končnim sklepom, katerega je utemeljilo tako :

Tožnik je lastnik travniške parcele št. 933 d. o. H. Črez to parcelo je peljal toženec koncem aprila 1903 listje, na kar je toženec pri tožnikovem zastopniku podpisal izjavo, da nima služnostne pravice vožnje čez sporni travnik, ter se zavezal, v prihodnosti zdrževati se vsakega motenja te tožnikove posesti. Iz izpovedbe priče C, 18 letnega toženčevega sina, izhaja, da je leta s svojim starejšim bratom Francetom dne 15. in 16. novembra po enkrat s praznim vozom šel čez prepirno tožnikovo parcelo; da je toženec njemu in bratu večkrat prepovedal, črez tožnikovo parcelo voziti; da se je nad njim in bratom hudoval, ko je zvedel, da sta sedaj peljala čez tožnikovo parcelo; da je tožnik po teh vožnjah neki dan še pred 6. uro zjutraj prišel na toženčev dom, da je pa takrat toženec še spal in da je samo toženčeva žena s tožnikom govorila, rekoč, da se mu ni napravila nikaka škoda.

Iz tega se je sodišče prepričalo, da toženec dne 15. in 16. novembra 1904 ni vozil čez tožnikov travnik, ampak da je ravno nasprotno poprej večkrat prepovedal svojima sinoma tam voziti in da sta toženčeva sina 15. in 16. novembra vozila zoper voljo očetovo. Tožnik je bil tudi lahko prepričan, da toženec ni zakrivil opisanega motenja in da se je zgodilo celo proti njegovi prepovedi, zlasti če se upošteva, da je šele leta 1903 toženec pismeno izjavil, da nima pravice tam voziti. Tožnik tudi ne more trditi, da je toženec zakrivil tožbo, ker se ni odzval na njegov poziv, zakaj da je zopet ondi vozil, kajti tožnik je dotično vprašanje stavil le toženčevim ljudem ob nenavadno rani uri, ko je toženec še spal, in tožnik z ozirom na navedene okolnosti, posebno toženčevo izjavo l. 1903, ni bil upravičen, misliti, da je toženec zakrivil to motenje. Ker ni bilo povoda tožiti tega toženca, je bilo tožbeno zahtevanje zavrnilo in tožbeni zahtevi ugoditi.

C. k. okrožno sodišče v Rudolfovem je rekurzu zoper ta sklep in tožbeni zahtevi ugodilo.

Razlogi.

Ni pritrditi prvosodnemu nazoru, da toženec tožbe ni zakrivil, ker je šele leta 1903 priznal, da nima nobene pravice čez

omenjeni tožnikov travnik voziti in ker je večkrat poprej svojim domačim prepovedal, tam voziti, če se upošteva, da je vedel za motenje tožnikove posesti, kakor tudi vedel, da je tožnik, opazivši motenje, prišel na njegov dom povprašat, zakaj se zopet po njegovem travniku vozi; tudi mu je, kakor dokazano, toženčeva žena odgovorila, da se z vožnjami ni napravilo nobene škode; toženec je to zvedel še pred vložitvijo tožbe, a vkljub temu ni storil ničesar, da bi bil odvrnil potrebo, vložiti tožbo. Kajti toženčeva sinova sta izvršila vožnji po tožnikovem travniku v toženčevem imenu in toženčevem interesu ter ne more biti dvoma, da bi z izvrševanjem takih voženj po svojih sinovih pridobil toženec zadnjo dejansko posest vožnje čez tožnikov travnik, tožnik pa izgubil zadnjo dejansko posest pravice, tožencu tako vožnjo čez svoj travnik prepovedati, če se ne bi tožnik zoper take posledice v zakonitem 30dnevnem roku branil s tožbo radi motenja zadnje dejanske posesti. Dejanje toženčevih sinov je tedaj motenje tožnikove posesti in za to motenje je toženec odgovoren, ker sta njegova sinova storila motenje, izvršujé njegova gospodarska opravila, ter je iz tega, da toženec radi tega ni ničesar ukrenil, dasi je za motenje zvedel pred vložitvijo tožbe, sklepati, da je ravnanje svojih sinov vsaj molče odobril. — Tožnik je moral v ohranitev svoje zadnje dejanske posesti tožbo uspešno vložiti le zoper toženca, ker se zdrževanje od nadaljne motitve uspešno more le njemu naložiti.

Zoper ta sklep je vložil toženec revizijski rekurz, v katerem je izvajal, da prepirnih voženj njegova sinova nista opravila niti v njegovem imenu niti v njegovem interesu; v njegovem imenu zato ne, ker sta vedela in si bila svesta, da je on njima vožnjo prepovedal, da sta tedaj proti njegovi volji vozila; v njegovem interesu pa zato ne, ker bi z ozirom na njegovo izjavo iz l. 1903, v kateri se je zavezal, v bodoče se zdrževati vsakega motenja nasprotniške posesti, bilo zanj naravnost brez zmisla in škodljivo, ako bi zopet začel s takimi vožnjami. Nikakor bi se torej ne mogla z vožnjami sinov ustanoviti kaka posest zanj, kajti proti svoji volji nihče ne more posesti pridobiti; zaraditega ni odgovoren za dozdevna motilna dejanja svojih sinov, ker teh dejanj ni nikdar odobril.

Nadalje je še navajal toženec, da to, kar je njegova žena rekla, ne pride v poštev, ker ona ni imela legitimacije, zanj izdati kako pravoveljavno izjavo; če bi tedaj tudi ona dejanje svojih sinov odobrila, vendar to ne velja zanj; sicer pa besedi toženčeve žene ni imeti za nikako odobrenje sinovih voženj. Bila je tožnikova dolžnost, predno je tožbo vložil, prepričati se o tem, ali je toženec sploh zvedel za vožnje svojih sinov, in če bi bil toženec nato izjavil, da vožnje svojih sinov vzlic svoji izjavi l. 1903 odobruje, bi imel tožnik povod, tožiti ga. Tožnik pa ni imel nikakega povoda, pri tem dejanskem položaju sklepati, da toženec molče odobruje dejanje svojih sinov.

C. kr. najvišje sodišče je s sklepom dne 7. februarja 1905 pod št. 2075 revizijski rekurz zavrnilo in sklep rekurznega sodišča potrdilo iz le-tega razlogov, zlasti pa še z ozirom na to, da se je prepirna vožnja toženčevih sinov zgodila v izvrševanju njegovih gospodarskih voženj, torej gotovo v toženčevo korist, zanj in v njegovem imenu, ter z ozirom na to, da se mora oni, ki je v posesti moten, le tistega držati, od katerega more opustitev nadaljnih motitev uspešno zahtevati, in slednjič, ker je gospodar odgovoren za vse motitve tujega posestva, katere so povzročili domačini v oskrbovanju gospodarstva ali pri drugih njim naloženih delih tako, kakor za svoja lastna dejanja.¹⁾

Dr. Globevnik.

e) Več zahtevkov, ki ne stoje v dejanski, niti v pravni zvezi in posamezno vsote 1000 K ne presegajo, — ni moči z eno tožbo uveljavljati pred sodnim dvorom prve stopnje (§ 227 civ. prav. reda).

Tožitelj *A* je pridobil od različnih strank terjatve iz vozniških diferenc, koje so pristojale tem strankam na podlagi pogodb z železnico, ter je kot cesijonar tožil za skupno vsoto 1050 K železnico pri sodnem dvoru prve stopinje.

Tožena železnica je ugovarjala stvarno nepristojnost, in prvo sodišče je, ugodivši temu ugovoru, tožbo zavrnilo, kajti pri kumulaciji več zahtevkov v eni tožbi je potrebno, da je po §-u 227 c. pr. r. stvarna pristojnost pozvanega sodišča dana

¹⁾ Nasprotno mnenje posebno v rzsodilu št. 14.304 Glaser-Unger.

kakor za posamezni zahtevek, tako tudi glede skupne vsote vseh zahtevkov, v le-tem slučaju pa je pristojnost sodnega dvora radi tega izključena, ker ni stvarne pristojnosti sodišča z ozirom na vrednost glede vsakega posameznega zahtevka, koje je tožitelj združil v eno tožbo (posamezni zahtevki po 437 K, 74 K, 138 K, 41 K, 200 K, 250 K in 30 K — skupaj okroglo znašajo 1150 kron).

Druga instanca je vsled rekurza tožitelja *A* izrekla, da je pozvano sodišče pristojno in sicer radi določila §-a 55 jur. n. in §-a 227 c. pr. r.

Najvišje sodišče je s sklepom z dne 3. marca 1904 št. 2857 revizijskemu rekurzu ugodilo in sklep prvega sodišča obnovilo iz nastopnih razlogov:

V tožbi se ugotavljajo nasproti toženki različni zahtevki glede vozninskih diferenc, koje je tožitelj *A* v last dobil, in znaša vsaka posameznih terjatev manj kakor 1000 K, vse skupaj pa več. — Ni moči dvomiti, da združenje vseh teh terjatev v eni osebi še ni navedenih različnih terjatev prekrojilo v enotno in posamezno terjatev (§-i 1394 in 1395 o. d. z.).

Ta učinek se še tudi ne doseže s tem, da izvirajo vse posamezne terjatve iz enakovrstnih pravnih razmer; kajti enakoličnost pravnega naslova še ne tvori one pravne zveze, ki pod gotovimi pogoji zamore združiti raznovrstne zahtevke v enotno terjatev, marveč to se le izvrši, ako je pravno opravilo identično, oziroma ako pravno razmerje še dalje traja.

V tekočem sporu pa manjka takšna pravna in tudi dejanska zveza med posameznimi terjatvami, osobito ako niso nastale iz enega in istega dejstva. Ugotavljanje v eni tožbi bi bilo le mogoče, ako bi bil pristojen za vse zahtevke sodni dvor t. j. trgovski senat in ako bi bil dopusten isti način postopanja (§ 227 c. pr. r.). Niti enega, niti drugega tukaj ni.

Že besedilo navedenega zakonovega določila kaže, da mora biti pristojnost pozvanega sodišča utemeljena glede vsakega posameznega zahtevka, ki se združi v eno tožbo, nikakor pa morebiti samo glede skupnosti zahtev. Ne samo iz zakonovega izraza »vsi«, marveč tudi iz tega, da se glasi drugi del stavka »in ako je dopusten isti način postopanja«, je po-

sneti, da besedilo »vsi zahtevki« ni identično s »skupnim zahtevkom«, ker bi za takšno skupno zahtevo bilo dopustno vedno le isto postopanje.

Nadsodišče je § 55 jur. n. za interpretacijo §-a 227 c. pr. r. pravno pomotno uporabilo. Nikakor ni § 55 j. n. merodajen za uporabo §-a 227 c. pr. r., marveč narobe; seštevanje posameznih terjatev po §-u 55 jur. n. je le takrat umestno, ako je zveza več zahtevkov v eni in isti tožbi po določitih pravnega prava sploh dopustna. To izhaja, in sicer kakor za slučaje objektivne, tako tudi subjektivne kumulacije tožeb, ako se primerjata §-a 11 in 227 c. pr. r. s §-om 55 jur. n., kajti zadnje določilo velja tudi za slučaj, ako tožitelj različne terjatve uveljavlja napram več tožencem, in vendar določuje § 11 št. 2 c. pr. r., da je skupno iztoženje več zahtevkov, ki v bistvu slone na enakoličnih dejanskih in pravnih podstavah, proti več tožencem le takrat dopustno, ako je pristojnost sodišča utemeljena glede vsakega posameznega toženca. Iz tega je razvidno, da je v prvi vrsti pretresati procesualno dopustnost objektivne in subjektivne kumulacije tožeb in da je šele potem, ako se dobé za to obstoječi zakoniti pogoji, odrediti seštevanje posameznih zneskov po zmyslu §-a 55 jur. n. v svrhu določitve pristojnega sodišča. Tako bo na primer v slučajih §-a 11 št. 1 c. pr. r. ali v slučaju, da se uveljavlja več zahtevkov istega tožitelja proti istemu tožencu, ki stoje v dejanski ali pravni zvezi, utemeljena pristojnost sodnega dvora, če posamezni zahtevki tudi manj znašajo nego 1000 K, njih skupna vsota pa navedeni znesek presega.

Pa še tudi drugi razlog govori za resničnost prvosodnega mnenja in ta tiči v načelu, izraženem v §-u 104 alin. 2. jur. n., namreč da v ondi navedenih slučajih določila o pristojnosti niso podvržena prosti dispoziciji pravnih strank. Osobito ni moči pravnih stvari, ki spadajo pred okrajna sodišča, spraviti pred sodni dvor prve stopnje. Brez dvoma bi se to načelo kršilo in bi preziranje istega v zmyslu §-a 477 št. 3 c. pr. r. celo tvorilo ničnost postopanja in rabsodbe, ako bi bilo tožitelju na prosto voljo dano, da z uveljavljenjem več, niti v dejanski, niti v pravni zvezi stoječih zahtevkov, ki posamezno zase zneska 1000 K ne presegajo, napram istemu tožencu podsodnost odtegne okrajnemu sodišču in stvar izroči sodnemu dvoru.

Končno je za le-ta slučaj še pripomniti, da so izmed v tožbi navedenih zahtevkov tudi taki, ki zneska 100 K ne prese-gajo, glede kojih bi torej bilo uvesti bagatelno postopanje; le-tega pa v razmerju k postopanju pred sodnimi dvori očitvidno ni moči označiti za »isti način« postopanja; ako se pa izločijo bagatelni zneski, ostane le skupna vsota manj kakor 1000 K.

Revizijskemu rekurzu je tedaj bilo ugoditi ter zopet ve-ljavo dati zakonitemu pravosodnemu sklepu. *K. W.*

f) Ali je stranska udeležba mogoča pri sprejemanju dokazov v zavarovanje pred začetkom pravde? Predlagatelj takega dokazovanja ni dolžan povrniti stroškov „stranskemu ude-ležencu“ (§ 388 c. pr. r.).

Predlagatelj R. M. je grozil posojilnici v B. s tožbo na po-vračilo škode, češ da je odvzela iz njegovega, na javni dražbi kupljenega poslopja stebre in tla, na katerih je bil pritrjen oder. V tem posloplju se nahajajoči oder je namreč bila izdražila že pred prodajo poslopja samega del. družba v Lj. in ga potem prodala posojilnici v B. Da se dožene stanje vprašljive dvorane in visokost škode, je predlagal R. M. ogled na licu mesta in zaslišanje zvedencev v zmislu §-a 384 c. pr. r., še preden je vložil tožbo. Vsled tega predloga z dne 15. oktobra 1904 je odredilo c. kr. okrajno sodišče v Litiji narok za sprejemanje dokazov na licu mesta na 20. oktobra 1904 ter o tem obvestilo posojilnico v B. kot nasprotnico. Le-ta je o tem obvestila del. družbo v Lj. kot svojo pravno prednico ter jo pozvala, da se naj udeleži sprejemanja dokazov kot stranska udeleženka. V dotičnem dopisu se je že pripomnilo, da posojilnica v B. pri naroku sploh ne bode zastopana. Dne 20. oktobra 1904 se je prijavil zastopnik del. družbe v Lj. kot stranske udeleženke in se je njegov pristop pripustil, tako od predlagatelja, kakor tudi od sodišča. Zastopnik je po končanem naroku vložil stroškovnik s predlogom, da se mu priznajo intervencijski stroški.

C. kr. okr. sodišče v Litiji je ta predlog s sklepom z dne 22. oktobra 1904 op. št. Nc II 26/4-2 odklonilo z utemelje-vanjem, da del. družba v Lj. ni predlagateljeva nasprotnica, po

§-u 388 c. pr. r. je pa predlagatelj dolžan povrniti stroške, ki so nastali vsled udeležbe pri sprejemanju dokazov, le svojemu nasprotniku, torej v tem slučaju edinole posojilnici v B.

Proti temu sklepu je vložila del. družba v Lj. rekurz na c. kr. deželno sodišče v Ljubljani, ki mu je s sklepom z dne 9. novembra 1904 R III 239/4-1 tudi ugodilo in prvosodni sklep izpremenilo tako, da so se prisodili del. družbi v Lj. stroški za intervencijo pri naroku dne 20. oktobra 1904 v znesku 76 K 10 h, kakor tudi stroški rekurza 12 K 31 h.

Razlogi.

Že iz predloga R. M. z dne 15. oktobra 1904 je razvidno, da se je zamogla del. družba v Lj., kakor pravna prednica posojilnice v B. — nasprotnice predlagatelja radi zagovarjanja dokazov — glede spornih predmetov udeležiti pri sprejemanju dokazov kakor stranska udeleženka v zmislu §-a 17 c. pr. r. Navedena del. družba je v istini tudi glasom zapisnika z dne 20. oktobra 1904 pristopila kot stranska udeleženka, ter je prvi sodnik njeno intervencijo pripustil, oziroma njeno pravico do iste pripoznal. Tudi predlagatelj R. M. tej intervenciji ni ugovarjal in sploh ni podal v tem pogledu nobenega protesta ali rekurza. Sicer pa po §-u 18 odst. 4 c. pr. r. dopusta takšne intervencije sploh ni moči izpodbijati s pravnim lekom.

Ako je torej stranski udeleženec upravičeno posredoval pri sprejemanju dokazov po določenih §-ov 384—388 c. pr. r., potem mu mora tudi vsled §-a 388 odst. 3 c. pr. r. predlagatelj povrniti vse potrebne stroške za posredovanje pri sprejemu dokazov. Po §-ih 18 in 19 c. pr. r. so pravdna dejanja stranskega udeleženca dopustna ter omenja § 41 c. pr. r. izrečno, da je on upravičen zahtevati povračilo stroškov napram propadli stranki.

Iz tega, da § 41 l. c. imenuje razun »nasprotnika« še tudi stranskega udeleženca, dočim omenja zakon v §-u 388 l. c. samo nasprotnika, še ne moremo izvajati, da nima udeleženec pravice do povračila stroškov v postopanju za zavarovanje dokazov, ker ni razvidno, zakaj bi zakon omejil po §-u 388 c. pr. r. določeno napram §-u 41 c. pr. r. še bolj strogo obvezo za povrnitev stroškov, ko še ta od propalosti niti zavisna ni, in je celo mogoče, da nadkriljuje pravdno sodelovanje stranskega udeleženca

pri sprejemanju dokazov daleč delovanje glavne stranke, katera se v le-tem slučaju za spor sploh ne zanima. V zakonu torej ni utemeljeno, da bi se omejil izraz »nasprotnik« po §-u 388 odst. 3 c. pr. r. zgolj na glavne stranke; zakaj s tem bi se lahko obrezuspešil smoter navedenih zakonovih določil.

Rekurzu je bilo torej ugoditi.

Proti temu sklepu je vložil predlagatelj R. M. revizijski rekurz na c. kr. najvišje sodišče, ki je s sklepom z dne 13. decembra 1904 št. 18263 obnovilo prvosodni sklep, s katerim se del. družbi v Lj. intervencijski stroški odrekajo.

Razlogi.

Po §-u 17 c. pr. r. se sme tisti, komur je pravno do tega, da v pravnem govoru, tekočem med drugimi osebami, ena oseba zmaga, tej stranki v pravnem sporu pridružiti kakor stranski udeleženec. Po §-u 18 l. c. se sme vršiti stranska udeležba v vsakem položaju pravnega spora do pravomočne odločitve njegove in po §-u 19 l. c. mora sprejeti stranski udeleženec pravni spor v istem položaju, v katerem se spor nahaja ob času njegovega pristopa.

Iz teh določeb izhaja jasno, da je pogoj vsaki stranski udeležbi med drugimi osebami tekoča pravda, kateri se hoče stranski udeleženec pridružiti. Tega pogoja pa ni bilo niti takrat ko se je stavil predlog za zavarovanje dokazov (15. oktobra), niti takrat, ko so se dokazi sprejeli (20. oktobra 1904). Sporna stvar postane pravno zasnovana (tekoča) po §-u 232 c. pr. r. šele z vročitvijo tožbenega spisa tožencu. Ta spis pa v zgoraj navedenem času še ni bil niti vložen.

Ker torej del. družba ni bila za časa sprejemanja dokazov niti predlagateljeva nasprotnica, niti lete stranska udeleženka, tudi ne more imeti pravice do povračila stroškov v zmislu §-a 388 odst. 3 c. pr. r. Tega tudi dejstvo ne more izpremeniti, da se je zastopniku del. družbe dovolilo pri sprejemanju dokazov prisostvovati in da predlagatelj R. M. temu ni ugovarjal. Iz tega dejstva ne more na noben način za predlagatelja nastati obveznost, povrniti del. družbi stroške njene udeležbe.

Iz teh razlogov je bilo torej ravizijskemu rekurzu ugoditi in prvosodni sklep zopet uveljaviti.

Pripomnja priobčevalca.

Sklep najvišjega sodišča je formalno, kolikor se tiče začetka stranske udeležbe, gotovo utemeljen¹⁾ Ali je pa tudi pravičen in stvari primeren, o tem bi se dalo pa vsekakor dvomiti. Kadar se sprejemajo dokazi pred začetkom pravde, je to na vsak način izvanredne važnosti za tek in izid taiste. Po besedilu zakona bodoči stranski udeleženec je torej prisiljen obračati vso svojo pozornost na to, pred začetkom pravde v svrhu osiguranja se vršeče sprejemanje dokazov. Njegovo pravno zanimanje v zmislu §-a 17 c. pr. r. obstoja gotovo že sedaj in se ne pojavi šele z vročitvijo tožbe tožencu. Pri takšnem sprejemanju dokazov pride često do poravnave. Te pa predlagatelj ali njegov nasprotnik, ki ima za seboj bodočega stranskega udeleženca, na svojo roko ne bo mogel skleniti. Bodoči stranski udeleženec je nadalje v ptepirni stvari navadno bolje poučen, kakor glavna stranka, vsled česar je njemu mogoče veliko bolj vplivati na dokazovanje negoli glavni stranki. Ugovarjati se utegne, da lahko stranski udeleženec itak v pravdi predlaga ponovitev oziroma dopolnitev dokaza. To reasumiranje dokazovanja je pa spojeno z novimi stroški; velikokrat vzlasti, če se pravda prične šele dalje časa po sprejetju dokazov — je pa sploh nemogoče dokazovanje ponoviti ali popolniti. Ker sme stranski udeleženec brez njegovega posredovanja sprejetim dokazom ugovarjati, je tudi v prid tistega, ki je predlagal sprejemanje dokazov v zavarovanje, da se tega dokazovanja udeleži bodoči stranski udeleženec. Predlagatelj bi se pa obogatil na stroške bodočega stranskega udeleženca, ako bi se od tega zahtevalo, da mora stroške svoje udeležbe sam trpeti. Sicer bi se pa udeležba bodočega stranskega udeleženca po strogem besedilu zakona pri sprejemanju dokazov pred začetkom pravde, vsaj ako predlagatelj ugovarja, niti ne smela pripustiti; zakaj pri taistem sme posredovati le predlagatelj in njegov nasprotnik. Pridemo torej do zaključka: Formalno je

¹⁾ Ravno nasprotno je pa najvišje sodišče pripoznalo takemu »stranskemu udeležencu« intervencijske stroške z odločbo od 26. junija 1900 št. 8888 v Gl. U., št. 1067 in Ger. Ztg. 1900, št. 33 in sicer povsem iz razlogov, ki jih je v sedanjem slučaju navedlo rekurzno sodišče v Ljubljani.

stranska udeležba mogoča še le v trenutku, ko se je vročil tožencu tožbeni spis. Bodoči stranski udeleženec po zakonu ne more zahtevati, da se pripusti njegova udeležba že pri sprejemanju dokazov, ki se je uvedlo pred začetkom pravde. Kakor hitro je pa predlagatelj bodočemu stranskemu udeležencu sodelovanje pri anticipativnem dokazovanju dovolil, je tudi dolžan bodočemu stranskemu udeležencu začasno povrniti vse potrebne stroške, ki so temu nastali vsled njegove udeležbe.

Dr. Fermenc.

g) O rubežu kavcijskih, provizijskih in drugih terjatev, ki pristojajo zastopniku zavarovalne družbe zdaj in v bodoče. Predlagati samo „preodkaz“ ne zadošča, marveč je zahtevati izrecno ali preodkaz v poteg ali preodkaz namesto plačila.

Zahtevajoči upnik H. B. je predlagal, da naj se dovoli rubež in preodkaz kavcijskih in provizijskih terjatev ter drugih zahtev, ki zavezancu I. P. kot generalnemu zastopniku zavarovalne družbe X. proti temu zavodu pristojajo zdaj ali se zanj pokažejo pri vsakokratnem bodočem obračunu (Kautions- und Provisionsforderungen und Guthaben), katerih zneski mu naravno niso znani.

C. kr. okrajno sodišče v Ljubljani je te predloge s sklepom 30. januarja 1905 E 242/5-1 zavrnilo iz razlogov §-ov 294 in 54 št. 2 in 3 izvr. r., namreč 1.) zaradi nedoločnosti in pomanjkljive označbe izvršilnega predmeta, ker so te terjatve glede visočine in glede obstoja povsem nedoločene; 2.) zaradi pomanjkljivo označenega izvršilnega sredstva, ker predlagatelj ni zahteval preodkaza v poteg ali pa preodkaza namesto plačila, ampak zgolj preodkaz.

Rekurzu zoper ta sklep je rekurzno sodišče ugodilo v celem obsegu ter dovolilo izvršbo z rubežem in preodkazom v poteg vseh gori navedenih terjatev in zahtev 1.) češ da ima zavezanec kot generalni zastopnik z zavarovalnim društvom pogodbo in zaračune, in pri le-teh se utegnejo v njegovo korist ob vsakokratnem obračunu pokazati provizijske terjatve in druge zahteve, katerih visokost zahtevajočemu upniku naprej ne more biti znana, ki pa so sposoben izvršilni predmet, ker se ne gre

za zdaj še neobstoječe, marveč za popolnoma določene terjatve, katerih velikost le utegne biti po obračunu večja ali manjša, vsekako pa je tretjemu dolžniku mogoče, da izplača dotične terjatve upniku takoj, ko se dožene njih številka; 2.) češ da zahtevajoči upnik pač drugega preodkaza ni mogel imeti v mislih, nego preodkaz v poteg, ker visokosti terjatev s številkami ni mogel navesti.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo dne 21. marca 1905 št. 4467 revizijski rekurz zavezančev, v kolikor je bil naperjen zoper dovoljeni rubež zavezancu proti zavarovalnemu društvu sedaj (t. j. ob času vloženega izvršilnega predloga) pristojećih kavcijskih, provizijskih kakor tudi drugih terjatev, zavrnilo in v tem pogledu potrdilo sklep rekurznega sodišča. V ostalem pa je revizijskemu rekurzu ugodilo, sklep rekurznega sodišča, kolikor se je ž njim dovolilo *a)* preodkaz v poteg ravnokar imenovanih zdaj že pristojećih terjatev in *b)* rubež in preodkaz v poteg zavezancu proti društvu ob vsakokratnem obračunu nastalih provizijskih in drugih terjatev po meri njih zapalosti — spremenilo in v tem pogledu zopet uveljavilo zavrnitev prvega sodnika.

Razlogi.

Izvršilni predmet je predvsem zavezančeva kavcijska terjatev. Dovoljeni rubež je v tem oziru po §-u 294 j. n. upravičen, in se je sklicevati zgolj na razloge rekurznega sodišča.

V ostalem pa so izvršilni predmet zavezančeve zahteve, ki jih ima zavezanec proti zavarovalni družbi iz službenega razmerja za plačilo svojega dela, in veljajo za njih izvršbo določbe zakona od 29. aprila 1873 št. 68 drž. z. in sicer § 3 tega zakona, ker jih že vsled navedeb zahtevajočega upnika ni moči smatrati za »plačo in druge službene prejemke« po zmyslu §-a 2, potemtakem pa se izvršbe ne more dovoliti prej, nego: 1.) ako so dela in službe opravljene in 2.) je dan pretekkel, katerega je bilo po zakonu, pogodbi ali navadi izplačati zaslužek.

Ti pogoji pa so dani le glede onih provizijskih in drugih terjatev, ki »pristojojajo že zdaj« zavezancu t. j. onih, ki jih je zavezanec v času vloženega predloga že zaslužil in ki so že v plačilo zapadle, ne pa tudi glede onih, ki bi »se pokazale pri vsakokratnem obračunu« t. j. onih zahtev te vrste, ki bodo po-

stale stoprav v bodoče eksistentne, in je zategadelj glede slednjih predlagana izvršba nedopustna. Iz tega razloga je zavrnilni sklep eksekucijskega sodišča upravičen.

Pa tudi glede že zapalih provizijskih in drugih terjatev kakor tudi glede uvodoma označene kavcijske terjatve moglo se je dovoliti zgolj rubež, ne tudi preodkaza, ker zahtevajoči upnik ni navedel, ali želi preodkaz v poteg ali namesto plačila, kar je bil po §-u 54 št. 3 izvrš. r. navesti tembolj dolžan, ker se ta dva načina preodkaza v izvedenju in v svojih pravnih posledicah bistveno razlikujeta med seboj, sodišču pa ne pristojta, da bi izvajali iz predlogove vsebine, kak način preodkaza je zahtevajoči upnik nameraval staviti. Tudi v tem pogledu je torej pritrčiti prvosodni odločbi.

Dr. J. Toplak.

Kazensko pravo.

a) Perverzno spolsko občevanje z zakonskim ne ustanavlja prešestva (§ 502 k. z.), ker v to treba naravnega telesnega združenja. Pač pa je nezakonski del odgovoren za kršenje zakonske zvestobe (§ 525 kaz. zak.) po občnih načelih skrivde (§ 5).

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 8. novembra 1904 št. 16.329 vsled ničnostne pritožbe v obrambo zakona spoznalo za pravo, da se je s sodbo deželnega kakor vzklicnega sodišča v V., kolikor se je z njo R. od zasebne, po T-u v zmyslu §-ov 502 in 525 kaz. zak. podane obtožbe popolnoma oproščen, kršil zakon.

Razlogi.

Iz aktov obeh instanc je posneti nastopni stvarni položaj. Več let sem je R. spolsko občeval z Marijo T., zakonito ženo T-a. On priznava, da se je z Marijo T. do l. 1899 večkrat telesno združil. Od 20. avgusta 1899 pa je spolsko občevanje postalo perverzno; telesnega združevanja poslej ni bilo, in R. je stregel pohotnosti Marije T. na drug način. To je trajalo do 19. majnika 1904, ko je Marija T. svojemu možu izpovedala se o svojem spolnem občevanju z R-om. Mož T. je nato proti R-u

dne 27. majnika 1904 vložil zasebno obtožbo radi prestopka po §-ih 502 in 525 k. z.

Okrajno sodišče je R-a spoznalo krivim prestopka po §-u 502 k. z. Bilo je mnenja, da je za ta delikt vseeno, ali je nelegitimno spolsko občevanje bilo naravno, mari perverzno. Po obojem načinu da se zakonska zvestoba in pravica zakoncev do izključnega medsobnega spolskega zadovoljevanja krši. In če je tudi kaznivost regularnega spolskega občevanja R-a z Marijo T. vsled zastaranja ugasnila, to se je vendar obtoženec, nadaljujoč perverzno občevanje do 19. majnika 1904, pregrešil zoper § 502 k. z. Dejanski stan §-a 525 pa okr. sodišče izključuje na strani R-a, češ da kazensko določilo tega paragrafa zadeva le tamkaj omenjene, v rodbinski zvezi, sorodstvenem ali službenem razmerju stoječe osebe.

Sodbo sta obe stranki z vzklicom izpodbijali. Vzklicno sodišče je prvi tožbi obtoženca ugodilo in ga od obtožbe oprostilo po §-u 259 št. 3 kaz. pr. r. Sodba druge instance zastopa mnenje, da se more prešestvo zgoditi le s coniunctio membrorum in da torej perverzno občevanje med R-om in Marijo T. ne izpolnjuje delikta po §-u 502 kaz. zak. Zastran vprašanja o zastaranju in dozdevne neuporabnosti §-a 525 kaz. zak. na obtoženca radi sokrivde pri kršitvi zakonske zvestobe se je vzklicno sodišče pridružilo prvosodnim razlogom.

Zoper pravni nazor, da je za dejanski stan §-a 502 k. zak. treba naravnega telesnega združenja, ne more biti ugovora. Za ta nazor govori communis opinio in pa tudi ratio legis, ker §-a 502 in 525 kaz. zak. izrecno razlikujeta med prešestvom in drugačnim kršenjem zakonske zvestobe. Da je Marija T. to kršenje, ker je na perverzen način spolsko občevala z R-om, zakrivila, ne more biti dvojbe. Pravna pomota pa je, ko se v sodbah obeh instanc izraža misel, da na R-a, ker extraneus, ni uporabiti kazenske določbe §-a 525 kaz. zak. Neposreden subjekt tega delikta zamore pač res biti le eden izmed obeh zakoncev. Samo zakonca sta drug drugemu zavezana k zakonski zvestobi in le eden izmed zakoncev zamore torej nasproti drugemu kršiti to zvestobo. Noben zakon pa ne brani, da bi pri tem udeležen extraneus ne bil odgovoren po občnih načelih o sokrivdi in udeležbi (§ 5 kaz. zak.). § 239 kaz. zak. se glede pregreškov in pre-

stopkov nanaša na določbe §-a 5 kaz. zak. in ta ne določa za noben delikt kake izjeme. Za redke slučaje drugačnega postopanja pri oblikah sokrivde skrbi posebni del kazenskega zakona, a § 525 kaz. zak. nima takšne posebne določbe. Tudi iz narave deliktov, ki so obseženi v §-u 525 kaz. zak. ne izhaja, da bi se na te delikte ne dala uporabljati občna načela §-a 5 kaz. zak. Pač ima § 525 kaz. zak. za osebe, stoječe v rodbinski zvezi ali v službenem razmerju, v gotovih slučajih privilegovano postopanje, gotovo pa ne podeljuje sokrivcu, stoječemu izven take zveze, naravnost nekaznivosti. Glede tatvin in poneverjenj je kassacijsko sodišče že večkrat izreklo, da ugodnost, ki pristojta storilcu, ne velja tudi za vnanje sokrivce in udeležnike; isto velja tudi pri poškodbah stvari. Toda tudi kršitve zakonske zvestobe ni prištevati le nezvesti zakonski ženi, nego tudi sonečistniku po §-u 525. Saj tudi ni uvideti, zakaj naj bi bil povzročitelj zakonske nezvestobe na boljšem, nego nezvesti zakonski drug sam. Načelu izravnajoče pravičnosti bi to gotovo ne ustrezalo. Sicer pa določba, o kateri je tu govor, ne ščiti samo zakonske zvestobe, ampak tudi zakonsko pravico razžaljenega zakonskega druga. To pravico pa krši poleg nezvestega zakonca tudi sokrivi extraneus; on je tisti, ki kaznivi dejanski stan omogoči in njega zato obremeni, če ne napeljavanje pa vendar vsaj pomoč v zmyslu §-a 5 kaz. zak. In ako v slučaju §-a 525 k. zak. nalaga zakon oblastvom, da morajo pomagati odstraniti nered, tedaj je sodniku pač tudi pripoznati pravico, da zamore tiste, izven s §-om 525 določene zveze stoječe osebe klicati na odgovor in jih kaznovati, katere zanašajo nered v rodbine. V teoriji in praksi pa je nesporno, da je mogoče za sokrivce smatrati tudi osebe, ki nimajo osebnih svojstev, kakršna se zahtevajo od neposrednega storilca (v slučajih §-ov 101—104, 125, 153 itd. kaz. zak.).

Ako bi se bil tu zakon pravilno uporabil, bi bilo ugotovljeno preveržno nečistost R-a z Marijo T. subsumovati pod §-a 5 in 525 k. z.; iz tega pa bi se tudi dalo videti, da ne more biti govora o zastaranju poprejšnjih prešestev (§ 502 kaz. zak.) vsled ovire po §-u 531 *lit. c* kaz. zak.

b) Sklepi o kazenskopravnih stroških so takoj po pravomočnosti izvršljivi, ne pa v 14 dneh po dostavitvi.

C. kr. okr. sodišče v Ljubljani je v kazenski stvari M. P. zoper A. P. radi razžaljenja časti določilo s sklepom dne 19. januarja 1905 op. št. U VI 1571/4-3 stroške kazenskega zastopanja zasebne obtožiteljico na 30 K. Dne 30. januarja 1905 je potrdilo isto sodišče, da je ta sklep pravomočen.

Na podstavi tega sklepa je M. P. dne 31. januarja 1905 prosila za izvršbo z rubežem, hrambo in prodajo zavezankinih premičnin.

C. kr. okr. sodišče v Ljubljani je s sklepom z dne 1. februarja 1905 opr. št. E 300/5-1 predlog zavrnilo, češ da omenjeni kazenski sklep še ni izvršljiv, ker še ni potekel 14 dnevni plačilni rok po dostavitvi tega sklepa (§§ 7, 1 št. 8 izvrš. r. in § 409 c. pr. r.)

Rekurzu M. P. je c. kr. deželno sodišče v Ljubljani ugodilo iz nastopnih razlogov:

Izvršilni predlog se opira na izvršilni naslov po §-u 1 št. 8 izvrš. r., t. j. na sklep kazenskega sodnika, za kojega je rok za pritožbo v zmislu §-a 481 k. pr. r. določen na 3 dni; — po §-u 54 št. 3 izvrš. r. treba je samo potrdila, da zoper vprašalni sklep ni nobenega pravnega leka več, in temu pogoju se je ustreglo glasom sklepu pridejanega potrdila pravomočnosti. Po zmislu §-a 7 izvrš. r. torej ni bilo nobene zapreke za dovolitev izvršbe, ker je po zakonitih predpisih terjatev dospela za plačilo in je došel tudi plačilni rok ter so sklepi o kaz. pravnih stroških izvršljivi po njih pravomočnosti, torej v 3 dneh ne pa v 14 dneh po dostavitvi sklepa.

Analogija §-a 409 c. pr. r. tu ne gre, ker velja ta paragraf za civ. pravdne sodbe in tudi § 54 št. 3 izvrš. r. o potrdilu pravomočnosti ne bi imel nobenega zmisla, ako bi se moralo eksek. sodišče še od slučaja do slučaja prepričati, je li odredba kazenskega sodnika podvržena še daljnjemu izpodbijanju, ki izvršljivost ovira.

C. kr. najvišje sodišče je s sklepom od 14. marca 1905 št. 4117 zavezanke A. P. zavrnilo z ozirom na pravilno utemeljitev odločbe rekurznega sodišča:

Priobčevalčeva pripomba: Nasprotno je c. kr. najvišje sodišče z odločbo z dne 8. julija 1902 št. 9416 (Gerichthalle ex 1903 stran 157) razsodilo, da velja 14dnevni plačilni rok §-a 409 c. pr. r. per analogiam tudi za kazenskopravne odločbe o kazenskih stroških (§ 1 št. 8 izvrš. r.) in da zamore zahtevajoči upnik šele v 14 dneh po dostavitvi odmerilnega sklepa predlagati izvršbo zoper dolžnika.

Tudi izvršilno in rekurzno sodišče na Dunaju ne dovolita izvršbe pred pretekom 14dnevnega plačilnega roku (glej Fellner in Ohmeyer: Spruchpraxis des Wiener Landes- als Berufungsgerichtes: odločba 39 pri §-u 7).

Dr. J. Toplak.

Izpred upravnega sodišča.

O prizivu proti odgonskim odredbam občine.

Upravno sodišče je z razsodbo z dne 19. okt. 1904 št. 10983 pritožbo mestne občine S. proti odločbi ministrstva za notranje stvari z dne 21. novembra 1902 št. 47770 zaradi izгона A. J. iz ozemlja mestne občine S., kot neutemeljeno zavrnilo.

Razlogi.

V D. pristojni voznik A. J. v S.-u je bil vsled sklepa mestnega zastopa S.-kega iz tega mesta izgnan z rodbino vred, ker je bil zavoljo prestopka tatvine obsojen na osem dni zapora. Županstvo S. je torej A. J.-a z dopisom z dne 12. aprila 1902, št. 1851, pozvalo, naj zapusti S., zapretivši mu, da ga bo sicer siloma izgnalo. Priziv, ki ga je vložil A. J. proti temu ukazu, je c. kr. okrajno glavarstvo odbilo, češ, da je nedopusten. C. kr. namestništvo v P. pa je z ukazom z dne 8. julija 1902, št. 138090 ta odlok okrajnega glavarstva razveljavilo in mu naročilo, naj vnovič meritorno razsodi o prizivu A. J.-a, ker ni v §-u 11 občinskega reda določen noben rok za pritožbo in torej odgonska razsodba ni pravomočna, ker se je vložila pritožba, bodisi tudi davno po preteku štirinajst dnevnega, v navedenem §-u 11 določenega roka. Prizivu, ki ga je proti tej namestniški odločbi

vložila občina S., pa c. kr. ministrstvo za notranje stvari iz razlogov izpodbijane odločbe in oziraje se na kompetenčne določbe §-a 11 občinskega reda ni ugodilo. Pritožba, ki jo je proti tej odločbi vložila občina S. pri upravnem sodišču, pa je neutemeljena. Predvsem je treba poudarjati, da je v končnem odstavku §-a 11 občinskega reda za Češko sledeče določeno:¹⁾ »Ako meni kdo, da mu občina v tej reči (odgonu) dela krivico, si lahko poišče odpomoči pri političnem okrajnem oblastvu«.

Za nadaljno pravno pomoč pri političnem oblastvu ni torej določen noben rok in ker je v tem §-u govor kar na splošno o »odpomoči« in ne o »prizivu« ali »pritožbi«, je iz tega sklepati, da gre tu za uporabo nadzorovalne pravice, ki jo ima državna oblast nad občinami, ki pa ni vezana na nobeno časovno mejo; torej v istem smislu, kakor je to določeno v §-u 102 občinskega reda za Češko²⁾ in pa v členu XVI. državnega občinskega zakona z dne 5. marca 1862, drž. zak. št. 18. Država ima vedno pravico vplivati na to, da ne prekoračijo občine svojega delokroga in se ne pregreše zoper obstoječe zakone. Zato ni dvoma, da so imele višje državne nadzorovalne oblasti pravico, kadarkoli so izvedeli za odgonsko razsodbo mestnega sveta S-kega, jo presojudati, ali je zakonita, in po tem uradoma postopati. Nasprotno naziranje bi privedlo do tega, da bi bil političnim oblastvom vzet vsak vpliv na občinske sklepe, in bi bilo v premnogih slučajih državi nemogoče, posluževati se svoje nadziralne pravice.

S tem, da se je odlok okrajnega glavarstva razveljavil in se je naročila meritorna odločba, je okrajnemu glavarstvu še le dana možnost, da se izjavi o pravičnosti in zakonitosti odgonske odredbe proti A. J.-u in se posluži svoje nadziralne pravice, ko bi se bili kršili zakoni.

Pritožba se je torej kot neutemeljena zavrnila.

Dr. A.

¹⁾ Glej § 10 odst. 2 občinskega reda za Kranjsko.

²⁾ Glej § 95 občinskega reda za Kranjsko.

Zbirka civilnih pravnih zakonov v slovenskem jeziku.

Društvo »Pravnik« je podpisancu poverilo sestavo IV. zvezka k zbirki avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku. Ta zvezek bo obsegal civilni pravni red in sodni pravnik (jurisdikcijsko normo) z dotičnima uvodnima zakonoma. Umljivo je, da v zbirko ni le ponatisniti besedila državnega zakonika, temveč da je tudi dostaviti k posameznim točkam izišle ukaze in razpise ter odločbe najvišjega sodišča (kakor se je to že zgodilo posebno pri tretjem zvezku (izvršilni red) iste zbirke.

Na ta način sta doslej v rokopisu dogotovljena oba omenjena zakona z uvodnima zakonoma vred, samo da je za civilni pravni red še izbrati in pripisati k dotičnim točkam načelne odločbe najvišjega sodišča, kar daje seve še dober kos dela.

K tej ob sebi obširni tvarini pa bode dodati še več zakonov in ukazov, ki ž njo v bistveni zvezi, ako hočemo, da knjiga ne bode rabna samo za sodnika in pravnika po poklicu, temveč tudi za nepravnika, ki rabi pouka o dotičnih zakonskih določilih, (n. pr. pri večjih občinskih in župnih uradih, kreditnih zavodih i. t. d.).

Vsled tega pa spadajo v tak zbornik vsaj glavne točke določil: ces. ukaza zastran premembe zak. določil o sodnih pristojbinah iz l. 1897. št. 305 drž. zak. min. ukaza o služb. navodilu za c. kr. finančne prokurature št. 41 1898, haške konvencije št. 85 1899, min. ukaza o postavljanju izbranih sodnikov za borzna sodišča št. 28 1896, min. ukaza o odvetniškem tarifu št. 293 1897 itd.

K posameznim točkam velja tudi pristaviti več §-ov opravnega reda in zakona o uredbi sodišč, ker ni upati, da se pri naših razmerah kmalu izda obeh popolno besedilo v ročni knjigi. Zato se je iz opravnega reda privzelo nad 50 §-ov delno ali popolno, iz zakona o uredbi sodišč pa so se uvrstili §§ 35, 36, 37, 56, 59, 78, 79, 89 in 90.

V zbornik pridejo vse jezikovne naredbe za sodišča v okolišju nadsodišča graškega, primorskega in dalmatinskega

ter določila iz raznih selilnih redov v teh okrožjih, ki so po raznih nemških izdajah zastarela itd.

Pri §-u 1. jur. norme bodo samo določila o delokrogu sodnih in drugih oblastev zavzemala nad tri tiskane pole; uradni sodni formulari bodo pozvani pri dotičnih zak. točkah; pridejano bode obširno abecedno kazalo, v katerem bodo tudi tisti hrvatski izrazi, ki se bistveno razlikujejo od slovenskih. Cenim, da bode zbornik s tem pridobil v jezikovno mešovitih krajih po Istri in da bode poraben tudi za hrvatske pravnike, za slovenske pa da bode tem koristneje.

Dobro bi bilo, da se v zbornik sprejme še več drugih zakonov, tikajočih se sodne uprave. Spadala bi vanj določila o upravnem, državnem in najvišjem sodišču, o konzularnih in obrtnih sodiščih, odvetniški red itd., toda tu je treba upoštevati vprašanje gmotno in vprašanje o priročnosti knjige. Zbornik ne bodi predrag in ne obsegaj nad 50 tiskanih pol t. j. 800 strani. O teh vprašanjih bode pač društveni odbor moral določiti skrajno mejo.

V oficijalnem prevodu zakonov, ki je vobče izboren in točen — stvarnih napak je malo in v c. pr. redu je izpuščen le en stavek — so se premenili le nekateri izrazi v zmislu sklepov, storjenih pri izdaji III. zvezka (izvršilnega reda).

Premisliti in odboru odločiti bode pač še, bi li ne bilo povrniti se k nekaterim, ne manj udomačenim, krepkejšim izrazom n. pr. razglas, razglasiti mesto oznanilo, oznaniti; označiti mesto oznameniti itd.

Dobro bi bilo in želeti je, da o teh in še morda drugih okolnostih, ki se tičejo tega zbornika, naši pravniki svetujejo društvenemu odboru ali podpisanemu uredniku (v Novem mestu, Rudolfovomem), da je moči dotične nasvete upoštevati še pred tiskom, ki se počne v kakih dveh mesecih, ker je želeti, da je knjiga tem popolnejša, v kolikor je v nas manj upanja do ponovnih natisov.

Ta želja pa je bila glavni povod tem vrsticam.

Dr. E. Volčič.

Književna poročila.

Materialien zur Lehre von der Rehabilitation. Im Auftrage der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung gesammelt und herausgegeben von Dr. Jur. Ernst Delaquis (Berlin) und Dr. Jur. Janko Polec, Auskultant am k. k. Landesgericht Laibach. Berlin 1905, J. Guttentag.

Ta, 408 stranih obsežna knjiga je prav poseben pojav na polju mednarodne kriminalistične literature, in z veseljem poudarjamo takoj, da ima pri tem znamenitem delu vsaj polovico zaslug naš rojak g. dr. Janko Polec. Vprašanje rehabilitacije obsojencev ali tudi kridatarjev se je začelo danes prav resno vpoštevati in osobito se je z njim že večkrat bavila »mednarodna kriminalistična zveza«. Da bi se rešitev tega vprašanja v modernem zmislu pospešila, v ta namen sta izdajatelja v omenjeni knjigi po nasvetu svojega učitelja, slavnoznanega prof. dra. pl. Liszta zbrala iz civilnokazenskih in vojaškokazenskih zakonikov, nadalje iz trgovskega in odnosno konkurznega prava skoro vseh držav tozadevna določila, vpoštevala pa tudi načrte za reforme in dotične literature. Tako se v tej knjigi predstavljajo naslednje države in državice: Egipt, Argentiniya, Belgija, Bolívia, Bosna-Hercegovina, Brazilija, Bulgarija, Chile, Columbia, Costa-Rica, Danska, Nemčija (z vsemi svojimi kraljestvi, nadvojvodinami, vojvodinami in kneževinami), S. Domingo, Ecuador, Francija, Grška, Guatemala, Haiti, Honduras, Japan, Italija, Hrvatska, Luksemburg, S. Marino, Mehiko, Monaco, Novojužni Wales, Nicaragua, Nizozemska, Norveška, Avstrija, Ogrska, Panama, Peru, Portugal, Rumunija, Rusija, San Salvador, Švedska, Švica (z vsemi svojimi kantoni), Srbija, Španija, Turčija, Uruguay in Venezuela. Predstavljajo se s tozadevnimi odlomki iz kazenskega prava, tudi državnega in upravnega prava, kakor je sledove rehabilitacije najti na vseh teh ali pa na posameznih poljih. Pregled ne le sedanjega zakonodavstva, nego tudi preteklega se kaže pri Nemčiji, Franciji, Italiji, Avstro-Ogrski, Švici. Posebno popolno je gradivo pri Franciji, kjer so našete celo propozicije francoske komore in najmanjše odredbe. Dotično slovstvo je navedeno pri vsaki državi, tudi za Anglijo in Zedinjene države, ki rehabilitacije ne poznajo. Besedilo odlomkov je priobčeno navadno v jeziku dotične države; zakoni slovanskih držav so prevedeni na nemški jezik. Za primerjajočega pravoznanca je torej ta zbirka velezanimiva. Izdajatelja pravita v predgovoru, ki je francoski in nemški, da sta imela pri zbiranju vnanjih zakonov in del, zlasti glede vojaškega kazenskega prava, obilno težav. To jima radi verjamemo. Vse delo, katero je bilo dovršeno v primeroma zelo kratkem času, dokazuje izvenredno trudoljubivost in požrtvovalnost. Veseli nas posebno, da se je s takim uspehom pojavil v širnem mednarodnem svetu naš mladi rojak dr. Janko Polec. Oddolžil se je tako povsem za vseučiliško ustanovo, ki mu jo je za zadnji dve polulethi dovolilo ministrstvo. Knjigo sta posvetila oba izdajatelja svojima »ljubima oče-

toma«: trgovcu Augustu Delaquisu v Aleksandriji in deželnosodnemu svetniku Juliju Polcu v Ljubljani.

Das oesterreichische Recht. Ein Hilfsbuch für praktische Juristen, Beamte, Gewerbetreibende etc. Herausgegeben von Dr. E. Friedmann, Arthur Sandig und Dr. Jos. Wach. 1. Band. Deutsches Verlagshaus Bong & Co, Wien—Berlin—Leipzig—Stuttgart, 1905.

Enciklopedija vsega avstrijskega prava! To hoče biti zgoraj označeno delo, čigar prvi zvezek je pred kratkim izšel. Soditi po tem zvezku, ki obsega celih 1488 strani in poleg tega še 41 strani obrazcev, vse v obliki leksika, bodo vsi trije zvezki, ki so proračunjeni, napravljali impozantno celoto. Prvi zvezek obravnava: I. ustavo kraljestev in dežel, v drž. zboru zastopanih; II. upravno pravo; 1) državljanstvo, domovinstvo, 2) vojništvo, 3) policijstvo, 4) zdravstvo, 5) izomiko, 6) bogočastje, 7) gospodarstvo; v dodatku: občinsko ustavo in upravo. III. finančno pravo. IV. poštno pravo. Pred vsakim oddelkom ali pododdelkom je navedeno najpreje kolikor moči be sedilo dotičnih zakonov, za tem pa pride sistematična razlaga prednjih zakonov. Znani praktiki so tu zastavili svoje peró. Namen vsemu delu je: razširiti in popularizovati znanje javnega in zasebnega prava našega. Vsi tisti, ki so poklicani dandanes na sodelovanje pri zakonodavstvu, pri upravi in pravosodju: parlamentarci, funkcionarji autonomnih zastopstev, člani davčnih komisij, sodniki-lajiki, organi eksekutivne službe i. t. d., vsi naj bi v tem delu našli potrebnega si pouka in opore. Pa tudi drugim državljanom naj bi bilo tako pri izvrševanju državljanskih in obrambi zasebnih pravic poskrbljeno vsaj za prve svete in navodila! S kratka: namen delu je v prvi vrsti praktičen. O prvem zvezku mora biti sodba v obče ta, da je sestavljen temu namenu primerno: razprave se odlikujejo po jasnosti in preglednosti. Pravo sodbo pa bode moči dobiti, kakor pri vseh enakih obsežnih delih, šele po praktični uporabi posameznih oddelkov. Naj je knjiga še tako namenjena najširšem slojem, prvi bodo vendar le pravniki, ki bodo rabili osobito ta prvi zvezek radi vsebine, ki v nekaterih delih doslej še ni dovolj sistematično obdelana. Drugi zvezek bo obsegal materialno civilno pravo, tretji pa organizacijo sodišč, civilnopravno postopanje ter kazensko pravo. Vsi trije zvezki stanejo 50 K in se dobijo tudi na obroke. To lepo in impozantno delo zasluži biti v vsaki knjižnici in mu je želeli splošnega razširjenja.

Hvalnoznani in plodoviti pisatelj, posebno v stroki novih pravnih zakonov dež. s. svetnik Karel Fiedler v Chrudimu je objavil v ponatisku iz Zpráv Moravské Jednoty Právnícké 1905. št. 1. in 2. razpravo: Razodetna prisega (iuramentum manifestationis) v sodnem spornem postopanju. Izšlo v komisiji knjigarne B. A. Keil v Chrudimu v avtorjevi zalozi. (Str. 44.)

V češkem Zborniku pravnih in državnih ved izšel je kot VIII. zvezek pravovedne vrste spis drja. Ivana Hellerja: Temelji prava elektrike. (Str. 170, cena 3 K 20 h., niž. 2 K 40 h.)

Zbirka predpisov »*der österreichische Civilstaatsdienst*« prirejena po drju. A. Pachnerju-Eggenstorfu v zalogi Manzovi dospela je k skupnemu sešitku 10. in 11.

Neumannov komentar k izvršilnemu redu (v isti zalogi) je dospel k sešitku 10.

Österreichisches Staatswörterbuch, izdano po Mischlerju in Ulbrichu, v zalogi Alfr. Hölderja na Dunaju, v bistveno predelani izdaji. Znanega tega dela je izšel pravkar sešitek 6. in končan je obenem I. del. Obseženo je tu dokončanje postavnih člankov o železnicah s pododdelki: železnično tarifovništvo, karteli, obratno pravo, mednarodne pogodbe, prevažanje vojakov na železnicah, jamčenje železnic (Krasnopolski), uradniki, strokovno izobraženje, delavno razmerje delavcev vposljenih pri režijnih stavbah železniških, dalje geslo: Laba, enklave (moravske v Šleziji, privlaščenje (Pražák), zapuščinski davek, stari (Funk), dedni in rodbinski grobovi, voznik in prememba davčnih in pristojbinskih terjatev (Funk), pridobitvene in gospodarske zadruge, evangelska cerkev, eksportna akademija c. kr. avstr. trgovinskega muzeja in eksteritorialiteta. — Drugi del začenja se z gesli: davek iz vožnih listkov, svečanski patent, dražbe (Trümmel), obramba polj, cerkveni prazniki, utrdbine in utrdbena okrožja, požarna policija (Gluth), fidejkomisje in finančni uradi.

Dr. Emil Spira, sod. tajnik na zač. odp. in zaseb. docent na vseučilišču v Ženevi (udeležnik in sodelovatelj prvega češkega pravniškega znanstvenega shoda) je izdal v Beckovi zalogi v Monakovem spis: »Die Zuchthaus- und Gefängnisstrafe, ihre Differenzierung und Stellung im Strafgesetze. Ein Beitrag zur Strafrechtsreform mit Berücksichtigung des Vorentwurfes zu einem schweizerischen Strafgesetze.« (Str. 167.)

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. junija 1905.

— (Iz kronike društva »Pravnika«.) Odbor je v svoji zadnji seji dne 24. pr. m. sklenil, da se dru. Tomažu Dolinarju sezida v njegovi rojstni hiši v Dorfarjih spominska plošča, ki se odkrije septembra meseca s primerno slavnostjo. — V isti seji se je odbor razgovarjal o načelih, kako bodi sestavljena društvena izdaja obč. drž. zakonika, ki jo prireja g. sodni pristav Regally v Kamniku.

— (Osobne vesti.) Umril je dne 8. t. m. v Ljubljani g. dr. Karl Ahazhizh, ki se je bil šele koncem prošlega leta odpovedal izvrševanju odvetništva. — Dne 13. t. m. je odvetnik g. dr. Ant. Pfefferer praznoval štiridesetletnico svojega odvetništva. (Gl. naslednje poročilo o občnem zboru odv. zbornice kranjske dne 31. pr. m.)

— (Odvetniška zbornica kranjska) je imela dne 31. pr. m. popoldne v predsednikovi pisarni svoj redni občni zbor po prijavljenem dnevnem redu.

I. Predsednik dr. Majaron je konštatal sklepnost in pozdravil navzoče kolege. V svojem nadaljnjem govoru je najprej omenjal, da je zbornica izgubila v preteklem letu dva ljuba člana. Koncem lanskega leta je gospod dr. Ahazhizh v Ljubljani resigniral na svojo advokaturu, a obdrže ga vsi kolegi še nadalje v najboljšem spominu. (Pritrjevanje.) Januarja meseca pa je umrl g. kolega Brunner v Kočevju in predsednik prosi navzoče, da se v znak sožalja dvignejo s sedežev. (Se zgodi.)

Predsednik potem prečita pismo, v katerem g. odvetnik dr. Munda naznanja, da se radi starosti koncem junija meseca odpove odvetništvu, da ne more prevzeti nobene funkcije več in se že sedaj poslavlja od vseh svojih ljubih kolegov. Predsednik pripomni k temu: Tako se bo ločil iz naših vrst mož, ki je skoraj 40 let dika našega stanu in ki si je za zbornico pridobil veliko zaslug. Imenovan je bil odvetnikom z min. razpisom od 13. septembra 1865. za Radovljico. Ko se je koncem l. 1870. preselil v Ljubljano, je bil potem nepretrgoma član odbora in član disciplinarnega sveta, zadnjih 7 let tudi predsednik disc. sveta. To je najboljši dokaz, kakšno zaupanje je užival pri svojih kolegih, katerih je bila dolga vrsta z različnim političnim prepričanjem. To trajno zaupanje pa je bilo povsem opravičeno v dejstvu, da je gospod dr. Munda vedno izpolnjeval vestno svoje dolžnosti in nad vse varoval dostojanstvo svojega stanu, posebno pa še kot funkcionar se odlikoval po objektivnosti in kolegijalnosti. Ako se torej sedaj loči od nas, stori to lahko v neprecenljivi zavesti, da med svojimi kolegi ni imel nikdar nobenega osebnega nasprotnika. Zaslužil je v polni meri »otium cum dignitate« in mi želimo, da bi ga užival še dolgo vrsto let. Od njega se poslavljamo z zagotovilom, da ga bomo ohranili vedno v najboljšem spominu kot ljubega kolega in dičnega člana naše zbornice. (Občno, glasno pritrjevanje.) — Pa še drugo dejstvo — je nadaljeval predsednik — je tu, katerega se moramo danes z veseljem in ponosom spominjati. Gospod kolega dr. Anton Pfefferer bo čez nekaj dni praznoval 40letni jubilej svojega odvetništva. Imenovan je bil z min. razpisom od 6. maja 1865 odvetnikom v Ljubljani, a zaprisežen je bil pri tukajšnjem deželnem sodišču dne 13. junija 1865., fako da dne 13. junija poteče 40 let, odkar faktično izvršuje odvetništvo. Tudi g. dr. Pfefferer, vsestransko visokospoštovani mož, je dika našega stanu, tudi on ima za poslovanje naše zbornice prav posebnih zaslug. Do l. 1898., torej nad 30 let, je bil vedno član odbora in disciplinarnega sveta, in od l. 1888. do l. 1898. je bil predsednik zbornice in obenem predsednik disciplinarnega sveta, vedno časten in vesten zastopnik naših interesov. Da on še danes ne stoji na čelu zbornice, tega, kakor znano, gotovo niso krive njegove lastnosti, ki ga dičijo kot osebo, prav posebno pa še kot našega kolego. Naš starosta je, ki od nekdanj uživa vse naše spoštovanje. Zdaj bo praznoval prerediti 40letni jubilej. Mislim, da današnji občni zbor iz polnega srca pozdravlja ta jubilej (soglasno pritrjevanje) in izrecno naroča odboru, naj v

imenu vse zbornice na primeren način gospodu jubilarju izreče najpresrčnejše čestitke in ga zagotovi neomajne kolegijalne udanosti. (Občno odobravanje.)

Nato so bili imenovani zapisnikarjem g. dr. Vodušek, overovateljema pa gg. drja. Ravnihar in Kokalj.

II. Iz podanega letnega poročila odbora o poslovanju v preteklem letu je posneti: Poslovnih števil je bilo rešiti 438, torej 102 več, kakor prejšnje leto. Število advokatov je ostalo staro (40), ker sta dva odpadla, a dva prirasla. Vprašanje zastran vpisa enega kandidata v odvetniški imenik še ni pravomočno rešeno. Tudi število odvetniških kandidatov je ostalo pri starem (16), ker so bili nekateri med letom izbrisani, a novi vpisani. Brezplačnih zagovorov je bilo opraviti 85, in sicer 34 porotnih in 51 navadnih (ne vštveši novomeških slučajev). Hotelo se je uvesti tudi ex offo zagovore za vzklicne razprave o prestopkih, a nadsodišče je ugodilo pritožbi zoper tako nepregledno obremenjenje odvetniškega stanu. Zastopnike revnih za civilne pravde je bilo imenovati v 27 slučajih. Pritožb proti postopanju odvetnikov in odvetniških kandidatov je bilo več podanih. A bile so po veliki večini neutemeljene. Do disciplinarne obsodbe je prišlo v 2 slučajih, izmed kojih eden še ni pravomočen. Poročilo končno navaja več važnih dopisov o stanovskih vprašanjih in reformah, ki so došli od drugih zbornic, odnosno od justič. ministrstva. Glede talarja, ki je bil lani fakultativno uveden, so se člani zbornice in zagovorniki soglasno izrekli, da ga odklanjajo pri vseh razpravah in pri vseh sodiščih.

To poročilo je občni zbor vzela odobruje na znanje; ravnotako računski sklep in proračun; zbornični prispevek se je za l. 1905 določil na 20 K.

III. Volitve. Za predsednika zbornice je bil soglasno izvoljen g. dr. D. Majaron, ki se je za nanovo izkazano zaupanje zahvalil. V odbor so bili nadalje izvoljeni gg. dr. Krisper in dr. Tekavčič (namesto odstopivšega g. dr. Munda) kot člana in g. dr. Triller kot namestnik. Za disciplinarni svet so bili soglasno izvoljeni: predsednikom (namesto g. dra. Munde) gosp. dr. A. Suyer, člani gg. dr. Papež in dr. Krisper, namestnikom g. dr. Ravnihar. Zborničnim pravdnikom je bil nanovo izvoljen g. dr. Tekavčič, namestnikom ravnotako g. dr. Pirc.

IV. O odborovih predlogih je poročal predsednik dr. Majaron in sicer najprvo o nedeljskem počitku po odvetniških pisarnah. Vsled peticije II. skupine odvetniških in notarskih uradnikov v Ljubljani, odnosno vsled dotičnega ministrskega razpisa je povprašal odbor vse odvetniške pisarne, v koliko je že uveden nedeljski počitek, odnosno ali bi se dal razširiti v popolni nedeljski počitek. Odgovorile so domalega vse pisarne, tako da se mnenje zbornice lahko določi. Iz teh odgovorov je konstatirati, da odvetniki sami žele popolnega nedeljskega počitka ne samo za uslužbenca, ampak tudi zase, da se pa tak počitek ne da izvesti, dokler je tudi od nedeljah treba reševati pošto in ž njo pogostoma nujna opravila, osobito z ozirom na razprave naslednji ponedeljek, in dokler ni obligatorni počitek uveden po drugih pisarnih in pri denarnih zavodih. Odvetniške pisarne pa morajo, zlasti na deželi, biti odprte tudi v interesu pravne pomoči za kmetske,

maloobrtniške in delavske stranke, katere imajo navadno samo ob nedeljah čas, da napravijo pot k odvetniku. Odbor se je nadalje prepričal, da je po vseh odvetniških pisarnah, skoraj brez izjeme, dejansko že uveden delni nedeljski počitek, četudi na različen način. Da se to uredi, odnosno zagotovi, predlaga odbor, naj občni zbor sklene: Že sedaj domalega po vseh odvetniških pisarnah uvedeni nedeljski počitek se obligatorno določuje, odnosno razširja tako, da mora biti vsak uslužbenec vsako drugo nedeljo popolnoma prost. — Ta predlog je bil soglasno sprejet.

Nadalje je predsednik dr. Majaron v imenu odbora poročal, da se bo zbornici v bližnjem času baviti s pravnimi reformami, ki se predlagajo bodisi od strani ministrstva, bodisi od drugih zbornic; nekaj takih načrtov je zadnje dni že došlo in zbornica je svojim pravicam ter svojemu ugledu dolžna, da zavzame nasproti njim svoje stališče in se sploh udeležuje vseh teh naprednih akcij. Ker pa odbor sam po svojem delokrogu v to ni poklican in ker tudi treba za to pomnoženih sil, se predlaga izvolitev posebnega odseka za legislativne reforme, ki naj izdeluje dotične referate in jih potom odbora predloži občnemu zboru. — Ko je bil ta predlog po kratkem razgovoru soglasno odobren, so bili po nasvetu g. dra. Tavčarja izvoljeni v ta odsek naslednji gg.: dr. Majaron, dr. Krisper, dr. Kokalj, dr. Triller, dr. Ravnihar, dr. Sajovic in odvetniški kandidatje dr. Švigelj, dr. Novak in A. Dermota.

V. Med eventualnimi nasveti je bil sprejet predlog g. dra. Kušarja zastran lokala za disciplinarne razprave. Nato je zaključil predsednik zborovanje ob 5¹/₄ uri.

— († Ivan Tkalčić.) Dne 11. pr. m. je umrl hrvaški zgodovinar Ivan Tkalčić, rodom Zagrebčan iz Nove vasi, po poklicu duhovnik. Hrvaška zgodovina, vzlasti pa povestnica in minolost prosvetna mesta Zagreba sta ga od nekdaj najbolj zanimala, ter je prvi začel sestavno obdelavati preteklost glavnega hrvaškega mesta, ki jo je boljše poznal, kakor kdo drugi. Književno Tkalčičevo delovanje je zelo obsežno. Slavno in poglobitno delo svoje: »Spomenike mesta Zagreba« obelodanil je bil v 11. zvezkih pod naslovom: »Monumenta historica regiae civitatis Zagrabiae«. S tem monumentalnim delom si je Tkalčić hrvaški narod v obče ter posebej mesto Zagreb zavezal z večno hvaležnostjo. Svojo veliko in dragoceno knjižnico je volil pokojnik jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti in iz svoje zbirke slik je volil za Strossmayerjevo galerijo one, ki jih izbere akademična uprava v to svrhu. Blag spomin Tkalčiču pri slovanskih narodih ter nebroj posnemovalcev!

»Slovenski Pravniki« izhajajo 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigotržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

g) O rubežu kavcijskih, provizijskih in drugih terjatev, ki pristojajo zastopniku zavarovalne družbe zdaj in v bodoče. Predlagati samo »preodkaz« ne zadošča, marveč je zahtevati izrecno ali preodkaz v poteg ali preodkaz namesto plačila	161
Kazensko pravo.	
a) Perverzno spolsko občevanje z zakonskim ne ustanavlja prešestva (§ 502 k. z.), ker v to treba naravnega telesnega združenja. Pač pa je nezakonski del odgovoren za kršenje zakonske zvestobe (§ 525 kaz. zak.) po občnih načelih sokrivde (§ 5)	163
b) Sklepi o kazenskopravnih stroških so takoj po pravomočnosti izvršljivi, ne pa v 14 dneh po dostavitvi	166
3. Izpred upravnega sodišča.	
O prizivu proti odgonskim odredbam občine	167
4. <i>Dr. E. Volčič</i> : Zbirka civilnih pravnih zakonov v slovenskem jeziku	169
5. Književna poročila	171
6. Razne vesti	173

